

ÚKLADY A LÁSKA

Jan Veselý přese všechna nepřátelství se k Národnímu divadlu dostal.

V uměleckých kruzích se tehdy mnoho mluvilo o nových směrech, které se pokouší vnést do režie dramaturg budapeštské činohry Horných, rodem Čech, a ten byl počátkem podzimu hostem smíchovského divadla, kde vypravil několik her. Měl bouřlivý úspěch. Nebyl to pouze jeho smělý talent, který mu jej zajistil, ani touha obecnstva po scénických novotách, ale padaly tu na váhu i jisté veřejné i soukromé hořkosti a osobní účty a účtíky, nahromaděné se během let proti dramaturgu Národního divadla, s nimiž byla nyní nejvhodnější doba vyjít na světlo. Po smíchovských představeních žádala část kritiky, a některé listy dokonce velmi ostře, aby služeb budapeštského Čecha bylo použito doma. To byla chvíle příznivá i záměrům Jeseniovy. Dramaturg Národního divadla, dosud samovládce bez soka, považoval za užitečno získávat na rychlo přátele, povoloval věci, s nimiž se mu dříve ani přijíti neodvažovali, a Jesenius, jehož vlivu také nebylo lze podceňovati, navrhl přijmouti Jana Veselého do svazku Národního divadla.

Stalo se to v divadelní kanceláři, kam byl povolán k poradě o režii nového kusu. Dramaturg Fejfar si po návrhu chvíli hladil palcem a ukazovákem hřbet nosu a pak řekl:

«Dobře! To není zlý nápad a také jsem již o něm přemýšlel. Uvidíme. Veselý je zcela dobrý. A poslyšte, vy sedáváte s Kučirkem z Národních, řekněte mi, co se teď všichni najednou zbláznili do toho Hornycha? Vždyť je to komické. Na Smíchově ať si dělají experimenty, ale copak si tohle smí dovolit první a jediná národní scéna?»

«Národní Listy» přestaly psát o budapeštském režisérovi a přinesly uznalý referát o nové výpravě Jiráskovy «Lucerny», ukázavše, že i stará tradice v sobě taji mnoho vývojových možností a že první a jediná naše národní scéna není opravdu k tomu, aby se pouštěla do nebezpečných pokusů. Dramaturg Fejfar pak u správy Národního divadla dosáhl, čeho si Jesenius přál. Nezpůsobilo to valných obtíží. Emanuel Petru zatím zapomněl; krásná paní Skřivanová, jejíž první vášeň vyprchala, usoudila — pomsty se ostatně nevzdávajíc — že by nebylo modré v této záležitosti příliš plýtvati silami, jichž bude záhy více potřebovati proti nebezpečné sokyni paní Rosové; a Bohdan Kratochvíl sám byl příliš slab. Tak se stalo, že zaměnil Jan Veselý arénu Uranie, s jejími vyslapanými, dřevěnými schody, oprýskaným bílením prken a zaprášenou červení záclonek v lóžích, za mramorově zlatou nádheru Národního divadla. A nadšení obecnostva se přeneslo z Holešovic do Prahy.

Přátelství obou druhů blízkosti jen získalo. Bylo je vidati pospolu na procházkách pražským okolím i večerními ulicemi Malé Strany, sedávali u jednoho stolu v kavárnách a při večerích v restaurantech, a z tváří i očí jim zářila klidná radost z jejich přátelství. Divadelní zákulisí by ovšem ztratilo i právo na svoje jméno, kdyby tento úzký styk byl zůstal nepozorován a nebyl komentován. Nezřízený život Veselého stal se pověstným, vědělo se o něm ještě více, než bylo pravda a se smíchem se vyprávěla příznačná anekdota o mladičké měšťanské dívce, vzdychnuvši prý šťastně v hercově náruči: «Teď již tedy také patřím k milenkám Jana Veselého!» Za to klidný život Jeseniův dával jen málo látky k zajímavým rozhovorům. Jeho styky s kolegyněmi byly přátelské a srdečné, ale právě jen přátelské a srdečné, nehýřil, neliboval si v aférách, neměl komických stránek, ani zvláštních koníčků. Teď tedy bylo tak mnohé vysvětleno. Příslovi o tichých vodách přišlo zase jedenkrát k platnosti. Jiří druhý — tak se mu s trochu zlomyslností říkalo po Jiřím Kolárovi — nemiluje žen! To byla věc velmi zajímavá. Dalo se o ni mnoho vykládati, byla nevyčerpatelným zdrojem vtipů, duchaplných poznámek a narážek, a zákulisí na účet nic netušícího Jesenia se dobře bavilo.

Jedenkrát po dopolední zkoušce přistoupila

k němu před lóží vrátného seniorka divadla, stařícká paní Kalmanová. Pravila mu:

»Jak slyším, jsou nyní všechny dívky zamilovány do vašeho přítele. Ale jedna vám po pětileté lásce zůstává stále věrna: Má praněť Aninka. Ve čtvrtek jí bude patnáct let a netouží po ničem více, než mítí vaši podobiznu s podpisem. Učiňte jí tu radost!«

V té chvíli zašuměla kolem hedvábnou robou krásná paní Skřivanová; na okamžik se zastavila.

»Ubohá slečna Andulka!« prohodila s půvabným úsměvem. »Patnáct let a již beznadějnou lásku! Myslila jsem vždy, že pan Jesenius nemá rád jen nás hereček, ale on opovrhne ženami vůbec. Zachraňte to nešťastné dítě dokud jest čas, drahá paní Kalmanová!«

Co tohle mělo znamenati? myslil si Jesenius.

A téhož dne potkal na nábřeží ředitele Grüna.

»Á, gratuluji vám. Byl jsem se včera podíval na vašeho Kristiana v »Cyranu«. Výborné! pravím vám a rozumím také něčemu, třeba že jsem to nepřivedl dále, než na ubohého předměstského ředitele. Á, víte, včera jsem vlastně také poprvé vystihl, v čem spočívá svéráznost vašeho talentu. Jste vlastně celým svým založením podoben Oskaru Wildeovi, ovšem, pokud se našinec smí srovnávat se spisovatelem. Výborné to bylo. No, no, prosím za prominutí, že jsem zdržel. Klaním se.«

Teď musil chápati i člověk tak nevšimavý k nárázkám, jako byl Jesenius.

Večer o tom vypravoval Janovi. Ten se dal do smichu.

»A to jsi nevěděl? Slyším to každý den nejméně pětkrát.«

Jesenius se zamračil. Zlobilo ho to a mrzelo.

Ale nedali se zastrašiti těmito klevetami. Trávili spolu nadále dny a večery. Jen večery. Stávalo se totiž velmi zřídka, že se zdrželi tak dlouho přes půlnoc, jako tehdy při první své procházce na vltavském břehu. Jesenius nemiloval pozdních tůlek a neměl rád hýření. Ne z principu mravnosti, jen ze zásad umělecké kázně. Zdraví a klid jsou podmínkou každé práce, a herectví, tolik požadující od lidských nervů, má nejméně potřebí hledati umělá dráždidla nočních světél, hudby a alkoholu. Veselý však nechodíval vždy spat po besedách s přítelem. Bylo zřejmo, že žije třemi životy. Jedním na jevišti, ale na ten Jesenius nezářil, neboť jej znal a miloval, druhým s ním, svým přítelem, a třetím v neznámých atmosférách noci s cizími lidmi. A tohoto života Jesenius rád neměl, neznal ho a Veselý o něm nikdy nevypravoval více, než že jednoslabičně odpovídal na otázky. To bylo málo, neboť ani mezi přáteli nelze vpytávati se stále na totéž.

Jednoho rána však, když přišel Jan do Jese-

nicva bytu bledý, s modrými kruhy pod očima, omytý patrně teprve před chvíli kdesi ve veřejné šatně a s oděvem nasáklým kouřem, Jesenius se rozzlobil.

»Že tě to neomrzí! Se slečnou Šimonovou a s devatenáctiletým Pepánkem Procházkou se tahat! Hantýrku pražských pepíků snad již umíš a jak smekaji gentlasové cylindr také! Styd' se trochu!«

»Co máš proti Pepánkovi?«

»Neznám ho, ale nikdy jsem o něm neslyšel více, než že probíjí svých dvanáct tisíc renty po otci.«

»A několik strýčkových. Pepan není zlý hoch a možno ho již milovat pro jeho krásný vztah k strýčinkovi. Rozkošný stařeček!«

»Kdo? Kontrolor? Nepozoroval jsem, že by byl rozkošný.«

Veselý se usadil. Usmíval se. Trochu vesele, trochu unaveně a trochu strojeně.

»Pak ho neznáš. Ulpěl na synovci opuštěným staromládeneckým srdcem, hoch mu je otcem, dítětem i milenkou. Zahrnuje ho láskou a penězi. Pepan si přivede šansonetu a večerí s ní. Nic netušící strýčinek přijde domů, otevře dveře, velice se poleká. 'Pardon!' řekne uctivě a vytratí se. A druhého rána Pepan obejmě strýčka. 'Strýčinku, líbila se ti?' Pan kontrolor zahrozí prstem: 'Pepánku, Pepánku!' 'Ale hezká byla, víd' Strý-

činku, drahý, jediný, cna by si tak náramně přála náramek od Šebora a já jsem utratil s kamarády ... Není to roztemilé?«

Jesenius zatvrzele mlčel.

»Ostatně se velmi mylíš, považuješ-li kontrolora za nezajímavého člověka. Vidíte jen smějící se ústa a slyšíte toliko slova. Všiml sis někdy jeho smutných očí? Takových teskných psích očí? Dívno, že i tak moudří lidé, jako jsi ty, postřehujete jen povrch. A zatím celý ten váš pan kontrolor není, leč maska. Je to vlastně velmi smutný stařík.«

»Podivno, Jendo, že při rozhovoru o svém životě vždy zabočíš jinam!«

Veselý vyskočil a vzal Jesenia za obě ramena.

»Strýčinku!« A zadíval se mu vřele do očí. »Tož se ptej! Pro boha, co tě na tom může zajímat? Tož ano, byli jsme v Alhambře, Pepánek, doktor Budil, pan Sezemský, několik ženských, ano, slečna Šimonová mezi nimi také byla a má krásná nepřítelkyně paní Skřivanová zavítá mezi nás rovněž co nevidět, zajímá se velice o tyto naše výpravy, a těch ostatních neznáš, no, a z Alhambry jsme sebrali ještě jednu tanečnici, Sara Thompsonová si dává říkat, a byli jsme v Moulin Rouge, šampaňské platil professor Jungř, Sara nám tam tančila nahá jak ořechové jádro, doktor Budil rozbil dvě zrcadla, nu a pak jsme byli ráno v ně-

jaké kavárně, tam dostala jedna panna plačtivě křeče. Pro pána boha, co ti mám z těch ničemností ještě povídat? Vždyť to dohromady nic není! Prérie mají také své bouřky a tohle je velkoměstská. A já v městě již dlouho nežil, tak mne to ještě baví.

»Zdá se, že jsou ty bouřky příliš časté.«

»No, bratříčku, no strýčinku! Svět jest tak hezký se svými neřestmi a tak dojemný v marné snaze vybfísti z nich.«

Ale Jesenius nebyl dnes ochoten dáti se odbýt. Stáhl rty a zavrtěl hlavou.

»Ne, nelíbí se mi to. Nevedeš hezký život. Nechci tě mentorovat, jde mi jen o tvůj talent. A ten ukládá velkou odpovědnost.«

»Co na tom všem sejde? Co je to proti Bohu, který mi nedá spát?!«

»Viš o něm něco?« řekl odmítavě Jesenius.

»Že jest absolutní, vědomý, mimo nás.«

»Nu, dobře, to jest tvá věc. Chci s tebou mluvit o něčem jiném. Takové divné věci slyším a nezdají se to být jen klepy. Je to pravda s Boženou Patkovou z »Uranie«?«

»Co?«

»Že ji muž vyhnal, že byla nějaký čas noční sklepníci a teď že je na psychiatrické klinice s těžkou hysterií. Je to pravda?«

Veselý se začervenal.

»Je.«

»Co to má co dělat s tvým bohem?«

»Právě že nic!« odpověděl, zardělý a snaže se zahnat rozpaky. »Copak záleží na Boženě Patkové? Co sejde na mně, na tobě, na hloupém umění, na díte, kterou jmenují Národním divadlem?«

»Nemám rád lidi rázu »zachtělo se mi«. Viš, toho ruského »zachtělo se mi«. Zachce se mi a udělám dobro, zachce se mi a zabiju člověka. Jak dítě, když si hraje. Život jest zpropadeně vážná a odpovědná věc.«

»Eh, bratříčku milý, jaké nemoudré řeči to vedeš!«

»Nějakou teorií si svůj život ospravedlníš, což o to, a okrášlíš si jej na venek. Ale tím se v jádře nic nemění. Jak je možno oddávati se tak vášním?«

»Viš, že jich nemám, kromě lásky. Je mi potřeba stejně cudnosti, jako neřesti; miluji stejně hlad a žízeň, jako hýření; působí mi stejnou rozkoš mluvit s trávou a sluncem, jako s lidskýma očima s prken jeviště. To ne pro ženy, to ne pro víno, ne pro barvy, ne pro slávu, co je mi do těch hluchých slov a věcí, kterých není!? Boha miluji.«

Veselý byl zřejmě rád, že mohl od skutečného zabočiti do pomyslů a rozechřival se.

Ale Jesenius řekl chladně:

„Jiní tomu říkají jinak: Sobectví a smyslnost.“
„Smyslnost! Jediné nesmrtelné, co v nás ještě zbylo, jediné tvůrčí, jež nám Bůh ještě ponechal! Jak ji miluji ve všech jejích jevech! Mnoho slov jste si pro ni vymyslili, natrhali z ní kousičku a z těch ještě kousičku, obalili je, nabarvili je, jen abyste se v nich sami již nevyznali a nemusili si přiznat, že všechno krásné a svaté jest jedno a totéž: Jiskřička tvůrčí síly v nás, kousek božství.“

„Dobře! Ale teď mi dovoľ jinou filosofickou otázku a neméně důležitou: Co uděláš s Boženou Patkovou?“

„Eh!“ odpověděl mrzutě. „Kdo ví, existuje-li nějaká Božena Patková?!“

„Existuje, ubezpečuji tě, a síce na psychiatrické klinice, sál číslo 3, můžeš se o tom kdykoli přesvědčiti.“

„Tož, bůh s ní, ať si existuje!“

„Co pro ni uděláš?“

„Nic. Nejsem malicherný, ani ješitný, abych se chtěl takto politovati nebo zalichotit si. Zprovedím snad almužnou zlo se světa? ... Ani by jí nepřijala, znám ji.“

„Dovolš tedy, abych já za tebe pro ni učinil, co pokládám za potřebno?“

„I ano, působí-li to t o b ě radost!“

Tim byl rozhovor ukončen a Jesenius zahnal přítele do ložnice na pohovku vyspat se.

Ale Jiří Jesenius nebyl tak zcela v právu, vytýkal-li Veselému, že žije ještě třetím, jemu neznámým životem. Vždyť i on měl třetí život, do něhož přítele nahlédnouti nedal.

Byla to tichá, ale hluboká bolest jeho srdce: Klára!

Jen dvakráte ji viděl od dob letního pobytu na českomoravské vysočině a teď se již chýlilo k vánočům.

Poprvé se s ní setkal v srpnu, ještě před příjezdem Janovým do Prahy. Bylo to na Karlově náměstí, a ona, svazky not pod paží, šla z hodiny zpěvu. Vyprovázely ji dvě přítelkyně.

Pozdravil a usmál se na ni.

Ulekla se a začervenala. Poděkovala, ale šla dále, jaksi příliš živě se zabravši do rozhovoru s družkami. Hleděl za ní. Za okamžik se její kroky staly kolísavými a Klára, jakoby v náhlém rozhodnutí, oddělila se od společníc, obrátila se a spěchala k němu.

„Dobrý den, pane Jesenie!“ pravila, červená v tváři, a podávala mu ruku.

„Dobrý den, Kláro! Jak se vám vede? Dávno jsem vás již neviděl.“

„Stále stejně, pane Jesenie, jsem teď pilná, dostala jsem stipendium, ale to vás asi nezajímá. Jak vy se máte?“ Říkala to s překotným chvatem, který se marně snažil zakrýti vzrušení.

«Děkuji vám, Kláro, ujde to. A proč myslíte, že mne nezajímá, jste-li pilná a dostala-li? Jste stipendium?»

«Zda-li pak si někdy ještě vzpomenete na náš letní byt? Já vzpomínám mnoho, mnoho a často. Odpusťte, pane Jesenie, že jsem vás zastavila na ulici! Mějte se hodně, hodně dobře! Čekají na mne.» Podávala mu ruku.

Opodál stály obě družky a hleděly sem na Kláru, rozmlouvající se známým hercem.

Jesenius držel podanou mu ruku ve své. Klářiny tváře se ještě více rozhořely.

«Proč nechodíte již k architektům?» zeptal se mírně.

«Byla jsem tam dvakrát od těch dob, mám tak málo kdy, tak tuze málo...» odpovídala a snažila se svoji ruku vyvinouti z jeho.

«A nikde vás nemožno zastihnouti?»

«Nevycházím skoro nikam,» pravila spěšně.

«Tolik se musím učit. Bydlím s Máňou Krausovou.» Pohlédla na něho rozpačitě, skoro omlouvavě. «Poručím se vám, pane Jesenie!»

Sklopila oči, stiskla Jeseniovi prudce ruku a odcházela k přítelkyním.

Jesenius se díval za nimi, jak šly náměstím. Také on byl vzrušen. Jako šestnáctiletý hoch, který si po prvé dodal odvahy osloviti svou milou.

A milá na něho laskavě pohlédla, stiskla mu ruku, a řekla, že pro něho nemá kdy.

Nebylo náhodným toto setkání. Jesenius chodil téměř denně kolem domu Na Moráni, kde vyučovala paní Horáková zpěvu. Činil tak v naději, že tam jednou zastihne Kláru. Nemohl sice jako studentík přecházeti po chodníku dvacet kroků tam a zpět a dívat se nedočkavě do oken, za jichž záclonami se chichtají žabky čekajícím seladonům, ale volival tuto cestu kolem šedesáté minuty hodin, o nichž se mohl domnívati, že je Klára věnuje zpěvu, a přicházejí Na Morán, zmirňoval mimoděk krok, aby jeho naděje potrvála co nejdéle. Jedenkrát se mu to tedy podařilo. Ale od těch dob byly jeho cesty marné. Den týdne a doba, kdy ji potkal, nebyly pravidelnými, o tom se přesvědčil během mnoho neděl za sebou. A přece se mu zdálo, že takto se rozejítí nelze a nutno-li to již, že si třeba říci na vysvětlenou několik slov.

Ano, miloval Kláru! Nezapíral si již, k čemu tak dlouho sám sobě přiznati se bál a měl teď i odvahy vysloviti věc ještě nepochopitelnější: Miloval Kláru od prvního spatření. Bylo to loni, kdy architektovi, hrdí mladým štěstím a nutkání ukazovati je, zvali na čaj. Jedenkrát, když s nimi seděl u bílé prostřeného stolu, otevřely se dveře a v jich rámci a uprostřed tvrdě rudých portier zjevila se bílá dívka s vážným úsměvem na krás-

ných rtech, štíhlé, skoro hubené děvčátko s prostým účesem tmavorusých vlasů, s pohyby mírnými a přece slavnostními, v etamínové halence, a na šiji s velkými jantarovými korály na zelené stužce. Co chtěla od něho tato chvíle náhlého světla? Když mu dívku představovali, pohlédla na něho velkýma, hnědýma očima, které mu řekly: »Jsme tvůj osud, Jiří Jesenie!« A on, muž a umělec, nemaje odvahy pohlédnouti do něho, o němž nevěděl, zda jest dobrý či zlý, sklopil zrak před devatenáctiletou Klárou. Jest čistá a jasná, řekl si o ní. Když ji blíže poznal, dodal: Jest hodna úcty. Nepravil si nikdy před tím o ženě: jest čistá, jasná a hodna úcty, ale přes to cítil, že i to jsou jen pouhá slova, vymyšlená všedním rozumem, jímž se pokoušel přiblížiti se k ní, jako se blížil k lidem, neznamajícím mu více, než pouhé modely jeho umění. Obvyklý klid odborníka seřhal. Uhýbal, nutil se přesvědčiti se, že jest jen přelud stínu, co vidí, kolem kterého přejde s povýšeným úsměvem, ale sta maličkých denních událostí, které s hladkostí drobných rybek vymykaly se kontrole jeho vůle, sny, v nichž se mu zjevovaly Klářiny oči a její ústa na něho promlouvala, setkání na ulicích, kdy, domnívaje se v ženách před sebou poznávatí ji, vzrušeně zrychloval krok, podivně chladný dotek kliky architektových dveří a prudké otevření v nedočkavosti, zda spatří v záři světla její hnědé

oči na vchod upřené, trvalý neklid, v němž žil, to vše vysmívalo se jeho ochotnický ubohé hře na protektora nezkušené dívky. Na horách učinil poslední pokus o záchranu svých umělých hraček, jichž zbytečnost již vytušil. Pokus marný. Nezbývalo, než vzdáti se na milost osudu, s božácnou prosbou, aby neničil jeho sobeckého umění. Po oné noci, kdy Kláru po prvé políbil, po oné smutně krásné noci, si řekl, že touží svůj osud spojití s jejím. Pravil si to za chladně bílého jitra v komůrce s neodestlaným dosud ložem, sedě s hlavou podepřenou u otevřeného okna a dívaje se v touze jabloňovým sadem ve směru, kde ona asi v této chvíli ve snu oddechovala s ramenem pod hlavou položeným. Slunné červencové dny uplynuly velmi rychle a s nimi příležitost promluvití s Klárou ještě jedenkrátě důvěrně. Za krátko na to odjela.

A pak přišla Praha.

Spatřil ji ještě.

Bylo to náhodné setkání na Riegrově nábřeží, když odcházel v poledne z divadla. Šla sama.

Pozdravili se a podali si ruce. Sklopila oči, a jako by již dávno na toto shledání připravena, požádala, zač on poprositi se neodvažoval:

»Máte pro mne dvě minuty kdy?«

»Zajisté, Kláro!«

«Vyprovodíte mne, prosím, jdu jen do Myslíkovy ulice.»

Šel jí po boku.

«Chovala jsem se k vám posledně nestatečně,« pravila, pokoušejíc se býti klidnou a vážnou. «Velmi mne to pak trápilo a mrzí mne to ještě dnes, že jsem se tak ponížila... právě před vámi. Napsala jsem vám o tom dopis, ale roztrhala jsem jej... Víte, pane Jesenie... to jsem vám chtěla říci: Nechci, abyste o mně tak smýšlel, jak smýšlíte, nechci, abyste mne měl v neúctě...»

«Kláro, co to mluvíte?»

Divka říkala své věty trhaně a vzrušením zbrnátněla v tváři.

«... nechci, abyste se na mne díval, jak hledíte na tisíce žen, se kterými se setkáváte a které se vám koří. Chci něčím býti, pane Jesenie, chci vám dokázat, že jste se mýlil. Úmyslně vás nevyhledávám a nechodím tam, kde bych se s vámi mohla setkat... Mnoho jsem o tom přemýšlela, mnoho nocí nespala, ale vidím, že bych shořela studem, kdybych se vám před dosažením cíle měla podivati do očí, jako tehdy. Teď se chci učít a jen učít! Bude-li ze mne co, stanu-li se něčím, p a k...» Zarazila se. «Tedy tak to je!», řekla rychle a pokračovala, nutíc se do klidu: «Také o tom jsem vám jednou psala, tenkrát po návratu do Prahy, ale viděla jsem, jak nemoudré by to bylo.»

«Proč myslíte, Kláro?»

«Ach, tak! Řekla jsem si, jak hloupě domýšlivá jsem... Jak může zajímat Jiřího Jesenia, co myslí a cítí nějaké moravské děvče z Olomouce, které nic neumí, ničím není, utekl: tatínkovi z domova a potlouká se světem... Jak jsem se k vám tehdy v horách mchla tak chovati?... Je mi strašně stydno, och strašně stydno...»

«Víte dobře, Kláro, že vše, co pravíte, není pravda... Ale vyslovila jste prve krásné slovo. Řekla jste »p a k«... a nedořekla jste. Víte, pak — až se něčím stanete! Kláro... dopovězte...!» Zbledla a sklopila oči.

«Přijdete pak ke mně, Kláro?»

«Pak mi již nebude úzko před vámi.»

«Klárko,« zaprosil, »dejte přímou odpověď!«

«Ano.»

«A dříve ne?»

«Ne,« zašeptala.

«A zapoměla jste již na letní noc, v níž jste mi slíbila, že přijdete, budete-li mítí potřebi člověka nebo herce Jesenia? Chcete zrušiti slovo?»

«Nebudu mítí potřebi herce Jesenia,« pravila liše.

«A což člověka Jesenia?»

Stanula proti němu, a s očima sklopenýma k zemi, bledá v tváři, zasténala:

«Pro boha, nechte mne o samotě, pane Jesenius!
Jděte, smilujte se nade mnou!»

S vřelým pohledem vztáhl jí vstříhc ruku, ne na rozloučenou, ale na znamení přátelství, a ona vložila do ní svou. Stiskl ji a nepouštěl. Obě se chvěly.

«Kláro, miluji vás. Jedno slovo mi darujte!»

«Ne, ne...!» zaúpěla ustrašeně.

Vytrhla ruku z jeho a spěchala, neohlížejíc se, vzhůru ulicí.

Stál rozechvěn a hleděl, jak mu unikala.

A pak, za chvíli teprve, uvědomil si ulici. Byla nevlidná podzimem. Chodníkem hlučně zněly kroky. A nad hlavou trčely pusté, šedivé domy...

Tomu bylo již dva měsíce.

A teď budou brzy vánoce.

Dal Kláře slovo, že jí nevstoupí do cesty. Nebylo ani třeba připomínati si je. Klára zmizela. Ztratila se v malé Praze, kde lidé se znají a kde možno doptati se kde koho, jako v labyrintu milionového města. Přítis dotazovati se nechtěl a činil-li tak v rozhovorech přece jako by náhodou, nedovídal se nic. Ani Šupichevi o ní nevěděli. Potkal kdysi architekta, tohoto stále zaměstnaného a věčně kamsi pospíchajícího muže, a na chvíli se s ním zastavil. Klára u nich nebyla od léta. Proč k nim nechodí Jesenius? ptal se architekt a zval velmi srdečně. Ženu prý to mrzí. A již zase běžel. Ale

Jesenius k Šupichům nešel. Co by dělal v té smutné rodině, když se tam nebylo možno sejíti s Klárou? Jen po ní pátral a neustával doufati v novou náhodu, která ho s ní svede. V divadelních pauzách hledíval ctvorem v openě do hlediště, hledaje v osvětleném shluku lidských poprsí řadou po přizemí, v lóžích, balkonech i galeriích a často nalézal tam ženu jí podobnou, o níž mu náhle rozbouřené srdce řeklo, že jest to ona. Ale srdce mýlilo se vždy. Nemiloval opery, ale k údivu druhů přece navštěvoval její premiery, o nichž se domníval, že by mohly zajímati hudební svět; nebylo jí ani zde. Pak se kdysi dověděl, že jedna z chórístek Národního divadla se učí zpěvu u paní Horákové. Dal si ukázati to děvče. Herci a zpěváci se nemají rádi, nestýkají se, a členové sboru jsou dokonce již čímsi tak podřadným, že není ani slušno s nimi obcovati, ale Jesenius toužil seznámiti se s chórístkou a dívka stala se mu náhle velmi sympatickou. Jednou potkal tuto slečnu Zichovcu na schodišti k řátnám a pozdravil ji. Uvedl jí tím do rozpaků, bylať přesvědčena, že jde o omyl a pozdrav jí neplatí. Ale stalo se tak i po druhé a ona se velmi uctivě a jaksi polekaně uklonila. A po třetí ji zastavil.

«Vy se, slečno, učíte u paní Horákové, že ano?»

«Ano, mistře.»

«Také tam mám známou; slečnu Brožkovou.»

Zichová chvíli přemýšlela.

«Neznáte jí?» zeptal se nedočkavě.

«Neznám, je nás tam mnoho, místě.»

«A pak ještě jednu známou. Máňu... Máňu Krausovou. Také ji neznáte?»

«Tu jsem viděla, ale nepamatuji se již dobře.»

«Nevíte, kde teď bydlí?»

«Ne, prosím.»

Zklamáný Jesenius chtěl rozmluvu nějak ukončit.

«Je to dobrá učitelka, paní Horáková, vidíte?!»

«Ó, ano, prosím, velmi dobrá.»

A rozešli se.

Příštího večera o představení pak zaslechl za sebou v kulisách hlas:

«Tahle Zichová od sboru, to je vlastně fešná holka, kdyby to nebyla chóristka, hned bych si ji namluvil. Ale prý má již jednoho hokynáře ze Žižkova.»

«Kleветniku!» řekl jiný hlas. «Lahůdkář je to, abys věděl!»

Jesenius pochopil, že jsou tyto šipky mířeny na něho.

Jeseníův třetí život, ten, s nímž se přáteli nesvěděl, byl neradostný. V soukromí bylo smutno, v divadle neveselo. Bohdan Kratochvíl popuzoval, herci přenášeli nenávisť z Veselého na Jesenia a dramaturg, když nadšen kritikou pro budapešt-

ského režiséra pohaslo tak rychle, jak bylo vzplátnulo, hrál si nyní na Jeseniůva věfitele. Tak byl Jesenius šťasten, že měl alespoň Jana. Byl to hoch, jemuž pro vše krásné, co nosil v duši, bylo možno mnoho odpouštět.

Bylo tehdy pěkné počasí, mírně mrzlo a vzduch byl čistý. Oba chodili po představení na procházku. Hleděli na hru světél, plynoucích po Vltavě, oddávali se zamyšlené tichosti malostranských uliček a zástavovali se nad siluetami jejich paláců. Jesenius miloval Prahu oddanou láskou starého milence, vědomého si již věrného svazku a jistého jeho nerozlučitelnosti, ale milence přilíš zaměstnaného, aby se mohl jejím púvábúm vzdávat i kromě chvílí svátečních a projevovali svoji velkou lásku jindy, než když šlo o to, vyznat ji hrdě před přáteli a světem. Ale Veselého uvádělo město a jeho noci ve vytržení.

Malostranské prejzové střechy se staletými, bíle zajizvenými ranami a rozpukanými vikýři oživují teprve při měsíci a vyhřívají v něm zkamenělé vrásky, které jen s bolestí snášejí slunce. Řídké plynové svítilny u palácových vjezdů ozařují portály a arkýře ze zdola, vrhají stíny jejich barokních řezb vzhůru a dodávají tak budovám vzezení mlčelivého přemýšlení a oknům lesku, jaký mívají v očích bystří starci. Strmé uličky jsou do poloviny zality modravým svitem a půl uztrnuly

v stínu. Stín je na svém temeni ostře sřiznut přímkami střeš a křivkami balustrád, a svou patou spojen s podezdívkami domů v jedinou, neproniknutelnou čern. Ta ztajila v svém beztvárně tvary všech hmot i pomyslů, jež tudy za staletí prošly, ale jest ochotna učiniti je kdykoli tělem a vydati je opět živoucí těm, kdož budou po níh svým srdcem s láskou vášnivě volati. Oddělili se někdy na rozhraní světla a stínu část tmy a vezme na se lidské obrysy a projde pruhem měsíčního jasu, jest to, jako by stín kráčel z minulosti a do minulosti opět zapadl. Za modrých nocí oddechují malostranské ulice tichem tajemství a jejich dech voní uschlými růžemi.

Jan miloval ty noci a to ticho, a ony k němu mluvily.

«Bože, jak to hovoří u vás v Praze všechno!» říkával.

V těch chvílích svíjela se celá jeho postava jako v klubičko a tvář, osvětlovaná osamělou svítilnou, a lesk jeho přimhouřených očí vyjadřovaly napjatou pozornost.

«Šeptají, skutečně šeptají... jen poslouvej dobře!»

Jesenius se usmíval, že jest přítel nadšen tím, co on sám má rád.

«Neslyším,» odpovídal, «mám asi nějakou slu-

chovou vadu. Nemohl bys mi opakovati, co ti pověděly?»

«Snad nemyslíš, že skládají toporná slova v kostřbaté lidské věty?» odpovídal příliš vážně na Jeseniovy žerty.

A když vycházel ze spleti uliček, obracel se ještě jedenkrát do její noční modře a kynul jim na rozloučenou rukou, jako živým bytostem:

«Och, ty!... Ty milá!»

Jedenkrátě přepadl je v městě prosincový víchr, který bodal jehličkami do tváří, nadočoval jim zimníky a srážel kroky. Ale rozhodnutí nevzdati se, drali se mu vstříc s postavami v před nachýlenými a přidržující si klobouky, rozveseleni tímto bojem a zčervenali v tvářích. Leč na Malé Straně přidružila se k větru sněhová plískanice a byli donuceni uchýliti se do příjemně teplé hospůdky a společnosti panských lokajů a kočí. Když za hodinu vyšli, bouře pominula a nad Prahou se rozsvítila krásná zimní noc, věštyně přicházejících mrazů. Nebe se rozbujelo setbou hvězd a zářil na něm velký měsíc. Chvílemi přes něj rychle přetáhl bílý mráček, ne již nebezpečný, jeden z posledních útržků mračen, které před chvílí zasypávaly město sychravým vlhkem.

Za Hradčany, na cestě k Loreté, přerušil Jan mlčení.

„Mnoho jsem v životě miloval, snad mi tedy bude mnoho odpuštěno,“ pravil náhle. „Miluji prérú. Je taková nekonečná a nevyzpytatelná vždy, víš, vždy, Jesenie, i když po ní sviští víchry i když odpočívá v žhavém klidu. Miluji hory. Vypíaly před věky křečovitě svá těla a teď jsou po tisíciletí den ze dne smývány deštěm, které jejich vzdorům s krutou důsledností opakují, že jest marno sáhati k nebesům. Miluji moře, miluji města, miluji velikou láskou lidí. Ale zde v Praze cítím, že bych mohl býti doma. Děkuji ti, žeš mne ji naučil milovati. Nikdy jsem neměl domova. Víš, co to jest, nemá-li srdce v prostoru místa a ve věčnosti hodiny, kdy by si mohlo zdřimnouti? A bdí po celý život! Praha je krásná. Usmíval ses mi a chtěl jsi, abych zaslechl lidská slova od těchto domů a namáhal jsem se, abych ti vyhověl. Chvillemi se mi zdálo, že otevirají ústa na slovo »láska«. Nevyslovili ho, ale cítil jsem, že ony, které se na svých površích bijí, urážejí, utiskují, ve svých nitrech se chvějí ohromnou láskou k sobě, láskou tak velkou, že pro ni není jména, a že její žhoucí tep může býti zaslechnut lidským uchem jen v tichostech měsíčních nocí. Usmíval ses mi, Jiří, ale poslouvej jednou sám a opravdově! Chvěje se ti to všechno, och, jak chvěje!“

Pe takovýchto výbuších citů, jimiž se rozhořovaly oči Veselého a líce se zardívala, chodívali

opět dlouhé chvíle mlčky, zaujali náladou noci, naslouchajíce zvučení elektrických drátů nad hlavami a táhlému bití věžních hodin. A ticho mlčení zdálo se působiti Veselému tutéž rozkoš, jako plameny citů. Nikdo nedovedl tak krásně mlčeti jako on. Pak zahajovali znova rozhovory, nebo pronášeli pouze slova, která jen zdánlivě neměla vztahu k rozmluvě prve přerušené, ale jež přece byla jejím pokračováním; neboť jen jejich hlasy ztichly, řetěz myšlenek se rozvíjel dále a při první vyslovené větě rozuměli si opět.

„Říkají o mně, že jsem sobec,“ pravil Jan za tmé modré noci, „že jsem chtivý a dravý. Ano. Ale přece mívám touhu nejen brát, ale i dáti. Sebe celého. Procítil jsem to několikráte u moře a na horách sílcu, kterou bys těžko pochopil. Když se skláníš nad mořem, jež před tebou leží klidné a mlčelivé v ohromnosti svých zatajovaných hloubek, když stojíš vysoko na horách na žhavém skalisku zalit sluncem, a pod nohama válí se ti nepronázrné mlhy, tu se ti chce skočiti do té nezměrnosti mořských vod a horských par, střemhlav se do nich vrhnouti, utonouti v nich a dáti se jim pohltiti. To z veliké lásky a vděčnosti. A nyní stejnou touhu cítím ve vztahu k tobě, Jiří Jesenie. Ale tobě bych nechtěl dáti sebe celého, jen to, co jest ve mně nejlepšího.“

Jeho hlas zněl vroucně,

Milevali se za těchto nocí a rozuměli si.

Při návratu z Malé Strany volival Jesenius cestu Újezdem a Veselý zacházce neodporoval. Vystihl, že není nahodilá. Nemýlil se. V jednom z tamních domů bydlívala na jaře Klára, a Jesenius, zcitlivělý nočními polostíny, neodolával, aby si dřívku nepřiblížoval alespoň v představách. Ohlížel se po temných oknech a jeho krok se zvolňoval. Ze vrat šerého stavení vycházely teskné vzpomínky, tiše se ploužily v patách za hercem a skláněly níže jeho hlavu.

Kdysi na této cestě, na řetězovém mostě, již v jasných světlech moderní Prahy, pravil Jan:

»Tak na lecco jsi se mne již ptal a já odpovídal. Nech, ať se také táží.«

»Prosím.«

»Jaký je tvůj poměr k ženám?«

Jesenius pohleděl překvapen na druhá:

»Jaký? Nijaký.«

»Hm!« zabroukl Veselý. »Máš konečně pravdu, nestojí to za rozhovor.«

Přešli mlčky most a kráčeli Ferdinandovou třídou.

»Vyprovodiš mne dnes?« zeptal se Jan.

»Třeba.«

»Nechceš na číšku čaje?«

»Půjdu.«

Zašli do Řetězové ulice do Janova bytu.

Byl to nehostinný nájemný pokojík s levnou, naskrobenou záclonou na jediném okně a s podobiznami cizích tváří na stěnách. Veselý se ani nepokusil vtisknouti mu vlastní ráz. Jen hercovy papíry se válely v nepořádku po nábytku, a v koutě zaprášené stuhly od věnců. Nebylo zde ani vedného světla. Bělovlasá stařenka, která pokoj pronajímala, byla ještě vzhůru a požádali ji, aby jim uvařila čaje.

Toho večera, při žlutém svitu lampy, promluvil Jesenius poprvé s přítelem o svém třetím životě.

»Proč jsi se mne ptal na mostě?« pravil a jeho poctivě oči se příznávaly, že chce odpovědět na otázku z mostu i na všechny další.

Veselý se na druhá zadíval. Řekl vážně:

»Zajímá mne to, jako tebe lecco o mně. A chceš-li vědětí podnět mé otázky: Proč mne vodíváš z Malostranského náměstí do Řetězové ulice Újezdem?«

»To tě tedy napadlo!«

»Újezd jest také pro mne významným místem. Ale netřeba o tom ovšem mluvit.«

»Není příčiny nemluvití. Bydlila tam.«

»Bydli — la?«

»Ano. Kde je teď, nevím.«

»Nevíš?? ... Stýkáš se s ní?«

»Ne.«

»A zajímalo by tě vědětí, kde teď bydli?«

»Zajisté.«

»Je v Praze?«

»Ano.«

»Kdo je to?«

»Neznáš ji.«

»Neptám se ze zvědavosti. Ale předpokládám, že není neznámou švadlenkou, jíž by se nebylo možno doptati, a znám v Praze tolik lidí, že její adresu jistě zvím. Pověz!«

Jesenius se zamyslí. Neodpověděl ihned. Proč, nevěděl. Seděli v té chvíli proti sobě u stolu, on s rukama založenýma, Jan s bradou podepřenou dlaněmi, s hustým obočím v jedinou zlou přímku spojeným, a černýma očima, vbodnutýma do druhu otázkou. Jejich tváře dělilo jen několik píď. Jesenius později velmi často myslel na tyto vteřiny ticha a připomínal si pokoj, nejasně ozářený svitem petrolejové lampy a zdálo se mu, že již tehdy znal vážnost oné chvíle, její krvavou vážnost, pro niž tenkrát nebylo vysvětlení.

Přešel si dlaní čelo a řekl určitě:

»Nechci.«

Otázka v Janových zřítelnicích pobledla a on uvolnil bradu.

»Nešťastná láska?« zeptal se.

»Ano.«

»Je-se-ni-us,« slabikoval v údivu, »Jiří Jesenius

má nešťastnou lásku? Divné!... Řekni mi její jméno!« naléhal znova.

»Ne! Bylo by pro tebe hluchým zvukem, opravdu ji neznáš!«

»Žena? Dívka?«

»Dívka.«

»Měl jsi ji?«

Jesenius se přitrpkle usmál drsné bezprostřednosti otázky.

»Vidím, že tvá otázka na mostě byla oprávněná,« pravil. »Můj život jest zcela rozdílný od života Jana Veselého.«

»Vyměníme si úlohy! Dnes já bych rád věděl všechno konkrétně a svou otázku považuji za velmi důležitou.«

»Neřeknu.«

»Miloval jsi ji?«

»Ano,« odpověděl Jesenius klidně a pevně.

A za chvíli dodal:

»Odpovím ti i na otázku z mostu. Nikdy před tím jsem nemiloval. Teď to mohu říci. Co bylo, byly jen chlapecké hříčky a snění. Můj styk se ženami býval velmi přátelský, důvěřovaly mi a milovaly mne, ale jinak, než tebe milují. Snad byly některé do mne i zamilovány, ale vodil jsem tyto city do cest přátelství a lásce se vědomě vyhýbal. Mě u jedinou láskou bylo divadlo a věděl jsem, jak je nebezpečno rozptylovati se.«

«Divně!... A řekni, Jesenie, hráváš Romea a hraješ ho dobře, nikdy ti svědivý proud neprojel zády, nikdy jsi nepocítil touhy, Julii, jak jsi ji svíral v náruči, stisknouti, až levá strana jejího hrudníku dotkne se právě, zahryznouti se jí polibkem do rtů, až ucítíš teplou krev v ústech?»

«Ne.»

«Pravil jsi prve, že minulost byly jen chlapecké hříčky. Co je mužná láska?»

Jesenius pohleděl s úsměvem na přítele:

«Jan Veselý se chce u mne poučiti o lásce?»

«Ptám se vážněji, než myslíš.»

«Je to velký cit a těžko jej rozkládati v prvky. Snad ohromná touha cele se dát a cele se vzít; žiti nejlepší, co mám, jí, neboť teprve životem pro ni nabývá ono nejlepší ceny; bojácná prosba k osudu, aby i ona chtěla totéž, toliko s rozdílem, že u ní není dobrého a méně dobrého, nýbrž jen nejlepší.»

Odmělčeli se. Velké, černé, udivené oči Janovy hleděly na Jesenia. Hleděly teskně.

Stará hospodyně přinesla čaj a prostřela. Zasedli. Upíjeli z koflíků jaksi roztržitě. Janovo čelo bylo svraštělé, jeho oči upíraly se do zlatého nápoje a pozdvíhovaly se jen chvílemi, aby na vteřinu utkvěly na tváři přítelově.

«Nu, co mlčíš?» usmál se Jesenius.

Veselý neodpověděl.

Teprve za chvíli se optal:

«Ve kterém čísle bydlila?» A na tónu, jimž vyslovil otázku, tak prostou, bylo viděti, že ji pronášel nerad.

«V šestém.»

Na Janově čele naskočily žily a jeho oči nabyly zlého, bodavého výrazu.

«Věděl jsem to. Ve kterém poschodí?»

«Ve třetím.»

«To tedy ne. On v prvním... V téměř domě se totiž zastřelil Pavel.»

«Proč jsi mi o tom nikdy neřekl, když jsme tak často chodívali kolem?»

«Lecco jsem ti ještě neřekl. Co by tě konečně na tom mohlo zajímati, když jsi ho neznal?» odpověděl neochotně.

«Pavel byl tvůj pražský přítel?! Vypravovals mi dosud málo o svém pražském pobytu.»

«Žil jsem zde málo měsíců. Bylo mi tehdy osmnáct let. Po několikanedělním pobytu jsem odjel do Itálie. Asi za půl roku jsem se vrátil do Prahy a tu jsem se spřátelil s Pavlem. Byl dobrý, moudrý a jeho krev byla stejně vřelá, jako moje... Nu, jednoho dne se zastřelil!»

«Proč?»

Ústa Janova se zkrivila v ošklivý, nepříjemný úsměšek a oči přeběhly po délce stolu.

«Nevím!»

A slovo sáhlo na Jesenia stejně ošklivě, jako prve úsměv.

«Jednoho poledne jsem přišel k němu,» řekl pak, «a bytná mi oznámila, že se k ránu zastřelil. Byli zde jeho rodiče, statkáři odkudsi z jižních Čech, matka byla zoufalá, zasypávala mne otázkami, na něž bych sám byl měl rád odpovědi. Jeho otec tvrdí, že si to udělal z přelísného studia, Pepa Čermáků mi jednou vyčetl, že jsem Pavla k sebevraždě dohnal já nočními potulkami a rozhovory. Noc před tím ztrávil se mnou, nebyla bouřlivá, nebylo těžkých rozhovorů a půl hodiny před jeho smrtí jsme se rozešli zcela vesele. K ránu jsme byli na Hradčanech, pozdní měsíc svítil do kamenné spleti svatovítské věže a do koutů uliček. Mluvíli jsme o Bohu... Hm! V téměř domě tedy bydlila tvá láska?» Zamlčel se. «Již nic mi o ní nepovíš?»

«Není co. Než že ji miluji, že není cesty k ní a že jsem smuten.»

Krátce po Novém roce měl Veselý s Janem sjednáno dostaveníčko v lóži divadla Varieté. Vystupoval tam indický tanečník, kterého chtěl Jesenius viděti. Cestu do divadla odhodlal se spojit s opožděnou novoroční návštěvou u architektů Šu-

pichových, kteří také bydlili v Karlíně a písemně mu blahopřáli. Vyměřil si čas tak, aby návštěva byla co nejkratší.

Architektovi byli doma. Zastihl zde také Pepánka Procházku, synovce kontrolorova.

«Pan Jesenius!» vyskočila paní architektová, běžela mu vsříc ke dveřím a s veselým úsměvem mu podávala obě ruce. «Jak se máte, co děláte? To jste hodný, že jste zase jednou přišel!»

Nemohl ani poznati paní architektové. V býlých domácích šatech z krajek, s obnaženou šíjí a lokty, s půvabně upraveným rusým vlasem, svěží a usměvavá, podobala se tak málo smutné paní, kterou posledně viděl v horské samotě.

«Pojďte, pojdte, pane Jesenie, a mužovi nemějte za zlé, že není ustrojen, nečekali jsme tak milé návštěvy, chuděra se vrátil teprve ze stavby, je unaven a čeká na večeri... Tuhle je Pepánek Procházka, beztak jste již o darebákovi slyšel, to je náš nejnovější domácí přítel.»

Paní architektová se smála.

Jesenius se pozdravil s architektem a mladým Procházkou a usedl.

Jak to vypadá u architektů? myslil si v údivu a rozhlížel se.

«Diváte se na nový byt?» smála se, potěšena jeho zájmem. «Chcete-li mi udělati radost, pojdte se podívat!»

Vodila ho šesti pokoji bytu a rozsvěcovala zá-
rovky. Vše bylo jiné než na jaře, vše nové zaří-
zeno. Působení místnosti nebyl v bohatství a množ-
ství, ne v jednotlivostech nábytku starého i nej-
novějšího, ale ve spokojenosti, vtipu a hravosti,
které z nich hovořily, nevtrajíce se při tom. Po
konsolách, pohovkách, mahagonovém pianě byly,
jako by namátkou, ale přece v záhybech velmi měk-
ce složených, rozhozeny barevné slovácké šátky,
pleny a výšivky; na zlato stolků pod zrcadly vy-
padávaly, jako by náhodou, že šperkovnic převislé
šňůry perel a náhrdelníky z koralů, jantaru a chal-
cedonů na stužkách rozkošně sladěných barev; ne-
chyběla ani hra s rozečtenou knihou, nejmoder-
nější a nejkrásnější vázanou, která, ještě rozevřená,
byla zapomenuta u krbu na místě nejvhodnějším.
Všude bylo viděti ženskou ruku, která s láskou
si s tím hrála, nikde námahu, s jakou tato sta věcí
hledána a vybírána po nábytkářských a starožit-
nických krámech. Znalec byl by leckde vytkl nedo-
statek slohu, nikde však nevkus. Místnosti byly
skutečně obývány, a teď, v lednu, voněly svěžími
růžemi a bezem.

«Krásný byt máte, milostpaní,» pochválil Je-
senius.

Paní domu se smála drobcounkým smíchem.

«Trošičku strakaté, vidíte, ale že nejsou bezké-
ty krámsové byty, víte, takové: Pane Nedbale, do-

dejte mi jednu jídelnu, jeden mužský pokoj, jeden
salon a jednu ložnici!?»

Byla šťastná, zářící. Byla opět královnou ve
svém domě.

Jesenius byl uveden zpět do jídelny. Také pro
něho bylo prostřeno a paní architektová ho rozto-
mile poprosila, aby přijal skleničku vína a do-
cela maličký zákusek, jen tak po domácku, když
se tak dlouho neviděli; indický tanečník vystupuje
beztak až v druhém oddělení programu. Neodmítl.

Před večerí se mluvilo o všedních věcech. Je-
senius si prohlížel synovce kontrolorova a Janova
nejnovějšího přítele, kterého viděl dnes poprvé.
Pepánek nezapřel feznických rodičů. Byl to deva-
tenáctiletý, širokoplecí obr s býčím krkem a na něm
s maličkou, napomádanou hlavičkou. Od širo-
kých šakových bot až po nízký límeček byl oblečen
vzorně anglicky a z náprsní kapsy šedého kabátu
mu vyčníval fialový cípek hedvábného kapesníku.
Typ «gentlasy». Architektovi s ním mluvili s ja-
kousi vesele shovívavou nevážností a tento tón,
jak se podobalo, mu byl velmi příjemný. Za to
přítomnost Jeseniova jej uváděla poněkud do roz-
paků. Snažil se mluvit s hercem slušnou češtinou,
ale nedálo se tak bez obtíží, pepické protahování
slabik zůstalo a tu i tam se připlétl i výraz han-
těrky, provázený úsměvem Pepánkovým, jako by
ho byl ke všeobecnému obveselení použil úmyslně.

Byla přinesena večeře. Nebyla tak skromná, jak paní domu slibovala.

»Ale teď, pane Jesenie,« pravila mezi jídlem, »musíte k nám docházeti opět častěji. Nedám si líbit od pana Veselého, aby nám odluzoval tak milé hosty a nepřivedete-li mi ho sám jednou, však já se s ním někde seznámím a řeknu mu to. Vždyť já mám s vámi plány, pane Jesenie!« dodala půl vesele, půl vážně. »Oženit vás chci. Co tomu říkáte? Tak znamenitý muž a zůstává svobodný! Podívejte se na chuděrku milého, starého pana Procházku! Zanedbal svůj čas a teď tu stojí jako kůl v plotě. Na konec si také ještě pověsíte na krk takového nezdárného Pepánka.«

»Ba!« podotkl s úsměvem architekt. »Pepánek jen kvete a ze strýčka se stává pomalu švajfák.«

Mladý Procházka nastrojil tvář Věny z Podskalí, předloktí pravé ruky pozdvihl v pravém úhlu a levicí si potahal za kabát na paži, jako by ukazoval svaly do pranice.

»Tó zas pr! Můj strejda není žádnéj švajfák, vedí voní?!«

Paní architektová se pepickému žertu zasmála. Jako hrdlička připadala Jeseniovi.

»Pořád se směju!« zamračila se sama na sebe.

»To budu mít brzy vrásky u úst, vidíte?«

Nahrotila rty a jala se velmi starostlivě stíratí s koutků úst domnělé vrásky. Ale hned se opět

dala svému počínání do smíchu, ještě srdečnějšího než prve.

»Víte, co je to švajfák?« ptal se architekt Jesenia.

»Ne.«

»Lidstvo má dva póly,« vysvětloval hostitel. »Na jednom stojí vrchol tvorstva, gentlas, na druhém vyvrhel světa, nejhnusnější lidský hmyz: švajfák. Mezi nimi jsou pak ti ostatní. Abyste rozuměl: gentlas tak zcela neopovrhne sprostným člověkem, řekněme mého druhu, který nedbá o svůj zevněšek, nemá jachty, nebo dokonce chodí do divadla a koncertů, což, jak známo, je šokink, ale cítí nepřekonatelný hnus před ubožákem, který by si rád na kavalíra hrál, a není jím, touží býti gentlasem a při tom promenuje po Ferdinandce v manšetách loňské módy, kravatu uvázanou až bůh brání, mluví po pepicku a neumí to a na flámech lačně vypijí do poslední kapky šampaňské, o jehož marce nemá ovšem ani tušení. To je ta lidská veš, švajfák!« A obrátil se k Pepánkovi. »Ne, tvůj strýček není švajfák, je skoro gentlas.«

»Nó, to se vr, že né! Tak tédy!« řekl Pepánek, potěšený zájmem.

Rusá paní se opět rozesmála. Bylo zřejmo, že cítí potřebu býti veselá.

»Zdali pak si ještě někdy vzpomenete na náš letní byt, pane Jesenie?« zeptala se. »Tak jsme se

nějak rozešli všichni, že ano? Pana doktora Samka jsem od těch dob neviděla, Klárka tu byla jedinkrát, ještě pan kontrolor že někdy přijde. Můj bože, vím, byla jsem nemilá tehdy k lidem, však víte, pane Jesenie, ale počkejte, vše bude zase jinak! A přijdete k nám někdy, vídíte?»

Co se jen stalo u architektových? myslil si Jesenius. A odkud ta změna?

«A to jsme vám také ještě neřikali! Jedeme s Frantíkem příští měsíc do Italie, někam hodně na jih. Chce se mi slunéčka, chci býti zase šťastna a veselá a únor a březen jsou u nás v Čechách tak smutné. To ošklivé loňské jaro! Umřela nám Mánička, chudáček malinký!»

Ale z bývalého smutku zbyly jen mazlivě stážené rtý a nebylo pochyby, že se v tomto domě na mrtvou Máničku zapomíná.

Ale Jesenius se zpozdil! Chtěl-li do Varietě, měl svrchovaný čas!

Vstal, aby se rozloučil.

«Ale přijdete, pravda?» tiskla mu ruku. «A pana Veselého nám také přivedete?! Ach, pan Veselý, o tom si také jednou musíme pohovořit! Vidám ho. Obdivuhodný herec, Pepánek ho sice ještě na jevišti neviděl, ale také o něm blouzní. Pamatujete na Souvraty? Čtverák! Dostal nás tehdy, že ano? Ne, ne, o tom nám jednou musíte vypravovat, tolik

pověsti koluje a Pepánek džentimensky mlčí, ale možná, že sám nic neví a že se jen tak dělá.»

Jesenius se rozloučil s muži. Mladý Procházka provedl bezvadnou poklonu a zavoněl při tom jemnou voňavkou. Hostitelka doprovodila Jesenia až do předsíně.

Ale když k odchodu přichystaný herec sahal na kliku dveří, zazněl mu do uší zvonek, a když kliku stiskl a otevřel, stál tvář v tvář Kláře.

Oba se zarazili. Dívka zbledla a sklopila rychle oči. Stáli vteřinu proti sobě.

«Klárko! Klárko!» vykřikla paní architektová.

Teprve teď se Jesenius vzpamatoval a ustoupil krok zpět do předsíně.

Paní architektová vtáhla dívku dovnitř, strhla ji na prsa, líbala a smála se.

«Jak jste hodná, má milá, zlatá!» Cuchala ji a pokrývala polibky. «Jakou radost jste mi udělala. Vy, vy!»

Herec podal dívce ruku.

«Dobrý večer, slečno Kláro! Jak se máte?» lhal srdečný společenský tón.

«Pojďte ještě na chvíli, svlékněte kožich, pane Jesenie, když máme tak milou návštěvu!» zvala paní domu.

Jesenius, který nepustil posud ruky Klářiny, podíval se na děvče tázavým pohledem. Ale ulekl se její bledosti a urputně sklopených očí. Její ruka,

teď studeně vlhká, chvěla se jako v zimnici a trhala sebou mocí zpět z jeho.

Rozloučil se.

Šel zimním večerem do divadla Varieté.

V lóži na něho čekal nudící se Veselý.

»Kdes byl tak dlouho?«

»Zdržel jsem se u architektových.«

Na jevišti vystupovali tanečníci a žongléři, akrobati, zpěvačky a muzikální klaunové a Jesenius jim nevěnoval pozornosti. Myslíl na Kláru a její nepochopitelné chování.

»Chybí ti něco?« zeptal se ho Veselý.

»Až jindy.«

»Dobře!«

Po představení šli oba domů.

A druhého dne, hned po poledni první poštou, dostal Jesenius onen list.

Poznal ihned Klářin rukopis a nedočkavě roztrhl obálku.

Letěl očima přes drobné, rozčilené písmo.

»Pane Jesenie! Již nikdy v životě mne neoslovujte a nikdy nevyhledávejte! Miluji zoufalou láskou člověka. Vše jsem zahodila a ničím nejsem, leč jeho otrokyní. Musím, musím, musím! Hledala jsem Vás dvě hodiny před hrůzně krásnou chvílí, kdy se naplnil můj osud. Všude jsem Vás hledala. Chtěla jsem pohledět do Vašich dobrých očí, jichž pohled snad mohl osud odvrátiti. Nenašla jsem

Vás. Ne, nelituji! Pro boha, odpusťte! Jsem vinna před Vámi. Pro boha, zapomeňte a nepátrejte! Svě ubohé ruce k Vám spínám.

Klára.»

Jesenius stál jako vrostlý v zemi a třeštil před sebe oči.

Přečetl dopis ještě jednou.

Zastrčil jej do kapsy, jako v horečce se jal oblékati, vyběhl na ulici a zastavil první drožku.

Je! k architektovým.

Vešel neohlášen v zimmku do přijímacího pokoje.

»Promiňte, milostpaní,« nutil se do klidu, »že k vám tak vrážím, mám na spěch, potřebuju adresu slečny Brožkové, jest prý uprázdněno místo pro menší sóla a vzpomněl jsem si na ni.«

»Klára? ... Věru, nevím, pane Jesenie,« rozmýšlela se k zoufání dlouho paní architektová. »V loňském bytě již nezůstává, psala jsem jí tam jednou a dopis přišel zpět. Nedávno se ptal muž na policii, ale tam mají zapsaný ještě tenhle starý. Neřikala včera, zapomněla jsem se jí zeptati. Ta bude litovat! ... Kdopak by jenom věděl? ...«

Odešel.

»Moráň!« křičel na ulici na drožkáře. »Ale rychle!«

Drožka drkotala zpět do města.

Na Moráni vyběhl Jesenius schody k bytu paní Horákové.

„Milostpaní má hodinu,“ řekla mu služka.

„Odevzdejte jí tuto navštívenku! Že prosím. Věc je neodkladná.“

Odkudsi za hradbami několika stěn znělo piano a ženský hlas.

Služka se za chvíli vrátila a uvedla hosta do pokoje. Tam čekaly dvě dívky, patrně na vyučování. Jedna z nich byla chóriska Zichová. Děvče se herci uklonilo a on byl nucen usmáti se a přivětivě poděkovat. Usedl. Čekal. Z vedlejšího pokoje zněly ostré úderý piana. Kdosi tam německy cvičil Luciiu arii z Pucciniovy »Bohémy«.

„Fleissig bin ich...“ zpívala žačka.

„Nasadit! Lépe nasadit!“ volal bezbarvý hlas učitelčin.

A neznámá začla znova.

„Fleissig bin ich und koche selbst mein Essen.“

Úderý piana byly Jesenia do nervů.

Zpívalo se, zpívalo, celý dům byl plný zpěvu a piano pronikalo stěnami. Paní Horáková si dávala na čas.

Konečně! Konečně utíchl zpěv i piano, kroky se v sousedním pokoji zašouraly a paní Horáková otevřela dveře. Vyskočil a stanul naproti páru zlých, chtivých očí.

„Promiňte, milostpaní, že vytrhuji, ale ide o ne-

odkladnou záležitost v zájmu jedné z vašich žaček. Prosim, račte mi udati adresu slečny Kláry Brožkové!“

„Slečny Brožkové? Již tři neděle ke mně nechodí. Vzkázala, že již nebude do hodin chodit.“

„Její adresy neračte znát?“

„Její adresu? ... Neví snad některá ze slečen?“

Učitelka se obrátila k čekajícím dívkám. Ty na sebe pohlédly a zavrtěly hlavami. Jesenius si znova připomněl, že jednou z nich jest chóriska Zichová.

„Její adresu?“ opakovala paní Horáková.

„Bydlí... Račte posečkatí okamžik!“

Odešla do vedlejší místnosti a Jesenius opět čekal, stoje prostřed pokoje. Za chvíli se objevila ve dveřích.

„Vinohrady, Náměstí krále Jiřího, 4, III. patro.“

„Děkuji.“

Studeně se uklonila a zmizela za dveřmi.

Jesenius jel na Vnohrady.

V bytě na Náměstí krále Jiřího zastihl jen Máňu Krausovu. Děvče cvičilo škály. Velmi se polekalo, poněvadž nebylo ustrojeno.

„Klárka se vystěhovala, prosím,“ mluvila ustrašeně a přidržovala si domácí halenku u krku. „Asi před čtrnácti dny. Všechno si zabalila a odjela. Jela do Olomouce.“

To ovšem nebylo pravda, vždyť včera mluvil s Klárou u architektových!

Na ulici zaplatil Jesenius drožkáři a propustil ho.

Šel dolů k městu a jeho krok byl kolísavý. V hlavě mu znělo piano a Luciina arie. Smrákalo se jíž. Kam teď?

Nikam!

Kráčel ulicemi a teprve po chvíli poznal, že jde k Janovi. Co tam?

Přece jen tam šel.

Bytná mu otevřela a on vešel do Janova pokoje. Byla tam tma. Jan se zvedl s pohovky, na níž ležel. Jesenius usedl beze slova na židli.

Veselý rozžehl lampu a ta zablikala žlutým plamenem.

»Co je ti, Jiří?« zvolal polekán.

Jesenius volně sáhl do kapsy a podal příteli psaní. Veselý popošel k lampě přečísti si je.

»Jak se jmenuje ta žena?« zeptal se a hlas se mu zachvěl.

»Klára Brožková.«

Jan hleděl rozšířenýma očima na Jesenia a prsa se mu dmula.

»A proč jsi mi neřekl dříve to jméno?« pravil úžasle.

Jesenius se vztyčil na sedadle.

»Ty ji znáš?«

»Ano.«

Jesenius vyskočil:

»Kdo je to?«

»Nevím.«

»Víš! Kdo je to?«

»Nemám tušení, Jiří.«

Hlas zněl přesvědčivě a Jesenius opět usedl.

»Odkud znáš Kláru?« otázal se.

»Mladý Procházka mi je jednou představil.«

Mladý Procházka? myslil si Jesenius a mnul si čelo. Ne, ne, ne! To není možno!

Na stěně byly hodiny a on mimoděk na ně pohlédl. Sedm! A on má představení! Vyskočil.

»S bohem, Jene! Nechoď dnes pryč! Přijdu po divadle k tobě.«

Jesenius seběhl schody a spěchal ulicemi, aby nezmeškal.

Dospěl ještě v čas.

Chvatně se jal oblékat a upravovati si masku.

Vešel do šatny pln vzrušení a s nervy rozechvěnými. Ale první zdvih rukou, jimiž si upravoval před zrcadlem vlásenku, dal mu zapomenouti na události, sběhnuvší se za hranicemi divadla, a vláčné pchyby prstů, jimiž dával tvar kytové kuličce na nose a nanášel ličidlo na tváře, rozehnaly zúplna jeho lidský úškleb, činíce místo popelavým vráskám divadelní šminky.

Teď zde stál před velkým zrcadlem, ozářený

elektrickými žárovkami a zhlížel se v lesklé plote. Kde zůstal nešťastný milenec? Stál před ním krásný muž v kroji francouzského šlechtice, výbojný a statečný, s pohyby lehkými a elegantními. Dnes sdílel s Jeseniem šatnu komik Novoměstský. Ale ani jeho zde nebylo, nýbrž vetřek starček v rezavé halence, lysý a plný vrásek, dědeček, žmoulající před zrcadlem vpadlými ústy a nařikající si: «Á jo, ňo, mňa, mňa!»

Hrálo se. Ostře ozářené jeviště s kulisami a napovědovou budkou, partneři a partnerky. A pod tím šerá, do tmy se ztrácející jáma, v níž jen nejasně se rýsují siluety bezejmenných hlav. Je to neznámá pevnina, s níž jsou však herci ve stálém vnitřním styku a kterou zašumí chvílemi vlna úžasu, vznese se nad ní bouřka smíchu, či ozve se ono popotahování a posmrkávání, jež herci milují skoro tolik jako potlesk. To je svět sám pro sebe, vyžadující celého člověka a ztravující ho ohněm, svět často proklínaný, ale vždy milovaný, zcela jiný než onen, kde jsou skutečné domy a kamenné ulice, kandelábrы, kde drnčí tramvaje a chodci někam pospíchají — ten je daleko, na míle vzdálen.

Ale stalo se, že ještě téhož večera druhý život rušivě zasáhl a drze se vetřel k Jeseniovi.

Ke konci druhého jednání zavolal ho inspicient ze šatny k výstupu a on se šel postavit za deko-

raci. Před ním, v kulisách za portiérou, kterou se vcházelo na scénu, stál Bohdan Kratochvíl. Ten měl v příštím okamžiku v úloze uraženého manžela vpadnouti na jeviště. Jesenia za sebou neviděl. Aby se vpravil do divčkové nálady, již měl potřebl, hrbil se jako ke skoku, mračil se, svíral zuby a syčel před se:

«Veselý je pes! Veselý je padouch! Oběsit! Zastřelit! Zabit, ničemu!»

Jesenius se za jeho zády zasmál:

«Přiliš hloupé, pane Kratochvíle!»

Kratochvíl po něm hodil zuřivým pohledem a učinil proti němu rozkacený krok. Ale v tom již pádla za plátěnou stěnou jeho narážka. Obrátil se a vběhl tam. Pohltilo ho jeviště, nedopřávši mu několika vteřin, v nichž by mohl vybiti svůj lidský hněv. Také Jeseniova narážka brzy padla. Také on rozhrnul záclonu vchodu a byl pojat světly a stanul tváří v tvář temné jámě, která se nazývá hledištěm.

Jeseniův výstup byl krátký a ještě před skončeným jednáním se vrátil do šatny. Na židli tam seděl starček a hleděl netečně k zemi. Jesenius usedl před zrcadlo a jal se listovati v úloze.

Za chvíli vrazil do garderoby Kratochvíl.

«Jak se můžete opovážit zkazití mi vstup?» křičel. «Budu si stěžovat řediteli. Aby tak nebylo vašeho pana Veselého! Pěkné věci se o vás po-

vidají, proto se ho tolik zastáváte! Styďte se! Hezkého přítele to máte! Sháníte po Moráni a po všech chóristkách svoji Kláru Brožkovou a zatím ji váš pan Veselý vydržuje v Nuslích byt. Celé divadlo to ví.»

Jesenius se vymrštil. Z očí mu šlehly blesky.

«Darebáku!» vykřikl.

Ale v tom se již také vetchý stařík proměnil v herce Novoměstského, skočil mezi oba muže a tlačil Kratochvíla ze šatny.

«Co je to za drzost?» volal. «Co máte co hledat v naší garderobě? Hleďte, ať zmizíte!»

Kratochvíl šel.

Na chodbě stál divadelní vlásenkář a dvě herečky a dívali se dovnitř, co se to zde děje.

«Protivný kluk, tenhle Kratochvíl!» pravil Novoměstský, přibouchnuv dveře a vrací se. Usedl opět na židli. A pak za chvíli, měně se zase v dědečka, dodal mrzutě: «Ale víš, Jesenie, ten tvůj pan Veselý, to je mi také čistý pták!»

V Jeseniovi se chvěl každý nerv, a jen stěží na venek zakrýval rozčilení. Stálo mnoho životní síly neztratiti toho večera masku francouzského kavalíra a dohráti nešpatně úlohu. V jeho nitru se potíraly dva světy a ten, který vřel mimo zdi Národního divadla, vítězil.

Po představení se rychle odličil a naházal na sebe občanský oděv. Spěchal sychravým večerem

do Řetězové ulice. Dům byl ještě otevřen, předsiň bytu pootevřena, jako připravena k jeho příchodu, a tak vpadl přímo do Janova pokoje.

Veselý seděl nepohnutě u stolu v žlutém svítu petrolejové lampy. Na Jesenia hleděl bledý, ztrnulý obličej a oči studené, jakých u přítele ještě nežel. Nepovstal, nepozdravil.

«Je to pravda?» zachroptěl Jesenius již ode dveří hlasem, který mu selhal.

«Ano,» odpověděl mrtvě Veselý.

Jesenius zůstal přimražen.

Srdce se mu divoce rozbušilo. Učinil několik výhrůžných kroků vstříc bledému obličejí u lampy:

«Pak někdo z nás dvou musí zemřít!»

Veselý vyskočil a jeho obličej se zkrivil hrůzou. Vztáhl dlaň jako k obraně.

«Ne vraždu!» vykřikl... Zašeptal: «Ne vraždu!... Vražda je ošklivá věc, Jiří Jesenie!... Věř mi!»

Ustrašený pohyb paže a tón hlasu zarazily Jesenia v půl cestě. Překvapily jej. Zbabělče! — projelo mu hlavou. A stanul.

Jan hleděl koso do země. Stáhl pomalu napřaženou paži. Jeho zrak se teď odtrhl od podlahy, přešel unaveně Jeseniovi od nohou k čelu a zpět. Veselý zvolna popošel k oknu a odvrátil tvář do noční tmy.

„Musíš... bys pak za mne přejmouti jisté zá-
vazky,“ řekl, „ne zcela příjemné.“

A za chvíli, neobrátil se, pravil:

„Nerad bych to udělal, člověk má dožít, ale zá-
leží-li ti velice na mém bezžítí, vyřídím to sám.“

Jesenius stál prostřed pokoje s údy zolověně-
nými. Hruža v jeho duši zkameněla. Čas se za-
stavil. A nade vším viselo ustrnulé ticho, jež se
stalo hmotou.

Veselý se pomalu obrátil.

„Nevěděl jsem, že ji miluješ,“ pravil. „Okla-
mala mne. Mluvila o tobě jako o lhostejném zná-
mém z letního bytu. Uložila-li mi mlčení, žádala
o ně i vůči jiným lidem. Co je mi do Kláry?“ Jeho
hlas nabýval barvy a jeho oči se zanítily ohněm.
„Nelákal jsem jí. Sama mi padla do náručí. Kdo
je mi Klára? Nechci jí. Nemiluji jí. Tebe miluji.
Ty jsi mi vším.“

Ale hned, jakoby byla tímto vzplanutím vyčer-
pána veškerá jeho síla, pozdvíhl ruce kolmo nad
hlavou a protáhl se v křtíži. „Eéch!“ řekl mdle.
„Již zase jednou čichám krev. To dělá ona. G a-
b r i e l a.“ Ruce padaly obloukem dolů a pěstě na-
razily o stehna. „Bestie nenasýtná.“

Prošel několikrát pokojem a stanul opět u okna,
zahleděv se do husté černě za jeho tabulkami.

Jesenius usedl u stolu a klesající hlavu podepřel
dlaněmi.

Bylo veliké ticho. Jen lampa mírně šuměla.
Jan se vrátil, odsunul židli, a židle vydala oškli-
vý zvuk. Zasedl za stolem.
Tak zde byli proti sobě, oba smrtelně bledí a
třeštili oči do prázdna.
Petrolejová lampa je oblévala žlutým světlem.
— — —
Rozešli se beze slova.

Druhého dopoledne měl Jesenius zkoušku a
práce naň působila léčivosti chininu, který způso-
buje hukot v uších, duše tak výkřiky bolesti příliš
prudké.

A odpoledne, v popelavé lednové odpoledne,
které dnes zvláště záhy se rozplývalo ve večer,
seděl v křesle u psacího stolu a hleděl do šera. Tu
se otevřely dveře a vstoupil Jan Veselý.

„Nazdar!“ řekl a jeho dutý hlas vyšel jako by
z ohrady mnoha zdí.

„Nazdar!“ odpověděl temně Jesenius.

Host usedl na pohovku, lokte opřel o kolena,
bradu podepřel dlaněmi, vše pomalu, unaveně,
jako by se odhodlával ke každému z těchto po-
hybů jen s nechutí.

Jesenius k němu obrátil hlavu. Dvě bledé tváře
na sebe zíraly. Nikdo nepronesl slova.

Bylo šero. Jeho vlny plynuly neslyšitelně pokojem. Linuly se sem skleněnými tabulemi oken, sunuly se plíživě po nábytku, hladily obrazy, jemně se dotýkaly těl a odplouvaly dřevem dveří. Houravě se táhly mezi dvěma dvojicemi lidských očí, smutně do sebe zahleděných. Čas se rozplynul v mlčelivém proudu mlh a sunul se s nimi.

Bylo ticho. Zvuky ulice a chod zlatých skřínkových hodinek byly tlumené a zněly z velkých dálek. Hodinky odbíjely čtvrti. Ale i tyto zvuky byly zdušeny, vycházejíce jako by z ukrývané krabice, v jejíž bavinkové výpini je uschováno krvavé jakési tajemství, žalující teď, ve chvíli nejméně očekávané, na vinníky tichým nářkem. Vlny bělely. A zase cinkaly hodinky. Čas míjel. Nikdo z obou zadumaných toho nepozoroval.

Vlny popelavěly, kalněly. Vcházely šedé okenními tabulemi, padaly vlastní tíhou na koberec a tam houstly. Tak, že již nenacházely průchodu dveřmi, ale stavěly se u jejich jezu, rostly v zeď a plynuly zpět k oknu, hledajíce odtok tam, odkud byly přišly. Ale odtud tlačily se nové proudy a záplava houstla. Čtvero smutných lidských očí se již nenalézalo.

Jan volně vstal. Popošel k příteli a podal mu pravici. Dlaně se dotkly, ale nestiskly, jen o sebe zavadily, jako by i ony byly mlhevé.

Pak odešel a dveře zavřely se za ním tiše, jako z látek.

Jesenius zbyl sám. Zůstal nehnutě v křesle, zahleděn v brázdu, kterou v moři mlh zanechal odešlý přítel.

Tu, nevěda, jak se to stalo, stiskl knoflík ručního zvonku před sebou a když zazněl jasný hlas stříbra, podivil se, že našel odvahu vyvolati jej.

Přišla pani Mádleová.

„Prosím, rozsvěťte!“ pravil temně.

Cvakl zapínač a pokoj se rozzářil jasným světlem.

Vstal. Pochodil pokojem, pak se oblékl a vyšel. A mlhy vyšly s ním.

Jesenius neví, kde onoho večera byl. Rozpomíná se jen, že kráčel utuhlými chodníky podél ozářených výkladních skříní, které měly ledovcu kúru na sklech; kolem uzenářských krámů s hustým řetězem mužů a žen ve dveřích, z ruky do ruky podávaných, kudy se hrnuly oblaky masné páry; že potkával lidi s bradami v kožiších a zimnicích, dělníky v dvojích kabátech, pospíchající těžkými kroky ke kamnům rodinných jizeb; vojáky s cigaretami v ústech, děti kamsi utíkající, služky, zakuklené do vlněných šátků a v rukou se džbánky piva a kouřícími se hrnci večere, služky, provázené milenci, kteří měli červené nosy a ruce hluboko v kapsách; pamatuje se, že jen málem do něho

nevrazil nákladní povoz a kočí s dlouhým, ojiněným knírem že zahrozil pěsti ve velké palcové rukavici a křikl na něho, při čemž mu vyrazil z úst bílý oblak dechu. Dojem světla a lidí měl v duši, ruchu a shonu, dojem ulice, nevšimavé a nemilosrdné k člověku, řítící se kamsi vlastním zákonem, jenž byl Jeseniovi cizí a nebyl zákonem jeho.

Pak poznal, že kráčí vzhůru Letnou. Sady byly pusté a umrzlá pěšina zněla pod kroky kovem. Na houšti křovin a větvích stromů utuhla sněhová kůra a blyskotala se statisíci hrotitými jiskrami. Ale Jesenius vystihl, že blízkost sadových svítlen jest zcela náhodná a toto mrazivé mihotání že má zdroj uvnitř sněhu, v ohni podivně oslnivém a studeném, který nikdy neuhasíná a ničím se neživí. Svítící sníh ležel na hlavách křovin, planoucí sníh u jejich nohou a mezi tím černá, zející prázdnota větví, z níž kýval smutek.

To byla chvíle, kdy se Jeseniova mysl probrala z mrákot a rozpomínala se.

Již prve se pokusil přemýšlet, ale poznal, že není o čem, že všelijak učinil vše marným a zbytečným, že nezbývá, než spustiti ruce v klín a skloniti hlavu na prsa. Teď se myšlenky vynořovaly z mlhovin samy, nabývaly tvarů a čistily se. Vystála před ním událost všelijaké noci v Janově pokojíku. Vystoupila ku podivu jasně se všemi podobnostmi barev, zvuků a pohybů, mnohem jas-

nější dnes, než včera ve své skutečnosti. Tak to bylo? Tak se to tedy stalo? Můj bože, jaký omyl ta celá všelijaká noc, jaká lež v tom žlutém přisvitu petrolejové lampy, nemožném dusnu, v každém ze slov i posunků! A jaké dvě mátohy to proti sobě stály a třeštily na sebe oči?! Ne Jan Veselý a ne Jiří Jesenius! A kdo to byl, jenž dal dvěma lidem do lbi cizí mozky a vložil jim do úst lživá slova, pohyboval jejich svaly a změtl jejich myšlení tak, že si nerozuměli? Ano, učinil proti příteli několik rozkacených kroků — což učinil kdy takový krok kromě na jevišti? — a vyřkl slovo o smrti jednoho z nich — což vyřkl kdy takové slovo kromě na jevišti? — ale jak to, že nepochopil Jan okamžitě, že vše to je klam a mámení, jak mohl uvěřiti cizím slovům a kročejům? Proč postavil mezi ně dva svou bílou dlaň, která jako by měla chrániti spíše Jesenia než jej sama? A proč vyslovil slovo: vražda? Až se osamělý chodec zachvěl při té vzpomínce. Teď již nevěřil výrazu »zbabělče!« — ten mu včera někdo vykřikl do mozku, do prázdného mozku, a Jesenius teprve dnes určitě cítil, jak se tam hláska po hlásce ostře a palčivě vrývala — Jan nebyl zbabělcem, celý jeho život svědčil o opaku. Ale proč řekl: »Nechci ji, nemiluju ji!«? Ta slova by zabijela, kdyby jim bylo třeba uvěřiti! Či přece? Přece? Co to mluvil Jan o závazcích? Kdo byla Gabriela, jejíž jméno mezi nimi nebylo

nikdy vysloveno? Gabriela? Závazky? Jan miluje jinou ženu? Och! Pak neštěstí roste, nebylo většího mezi lidmi, nikdy nebylo krutější krivdy spácháno. Na ní, nejčistší bytosti. Ubohá jasná Klára! Dobrá Klára!

Stanul na umrzlé pěšině.

Hluboko pod ním ležela Praha. Jediným velkým světlem svítila a tisíce drobnými uvnitř něho. Velikým světlem, vyzařovaným v klidném sloupu vstříc noční obloze, a malými, jež bíle planula rozeklaným pableskem plamenů podél Vltavy a na pásech jejích mostů, vlnivě se obřážela v hladině řeky, modravě zářila dlouhými dvojstupy přič městem a bojácně se mihotala červenavými tečkami na rozhraní noci. Světla uprostřed světla, jiskry utkvělé v plameni. Ohně byly mírné, měkké a byly živoucí. Jako oddechování města a jeho myšlenka. Na hlavách Prahy ležel sníh. Činil stíny modrými a přehradu mostů černějšími a také on zjhl dotekem s teplým žilobitím lidských obydlí a jeho neživotná britkost zmizela. Bylo ticho. Ne uztrnulé, i ono žilo, podobno měkkému letu nočního ptáka, jenž nevydává hlasu.

Jesenius stál na pěšině a hleděl vstříc městu a světům. A objevil se mu jiný obraz. Malá vesnická podkrovní komůrka s prkennými stěnami a stropem, jehož možno dosáhnouti rukou. Okénkem, tři pídě velikým, viděti do sadu, do jehož

vihce zeleného listí a nalévajících se plodů přichází první chladný svit jitra. Ptáci se posud neprobudili. Ticho je, ticho, jen z povzdálí slyšet, jak padá stružkou pramen do koryta. A tam dole spí ona. Bílou paží má podloženu pod hlavou a otevřeným oknem k ní tiše vchází totéž ráno a ona vdechuje jeho svěží vzduch. Kláro! Miluji vás, Kláro! Dejte mi štěstí, ať vám smím položit k nohám svůj život!

Před Jeseniem leží Praha. Ale nevidí ji, jen dojem jejích světél má v duši.

Nemiluje ji? Nechce ji? Jaká hrůza, kdyby bylo třeba uvěřiti! Ne! Vládne-li jen dech souladu světlem, nelze, aby byl této čisté ženě zkřiven vlas na hlavě! Dítě s prostým srdcem si vyšlo do světa. Kráčelo s očima upřenýma vzhůru, s náručí rozpiatou a nevidělo krupějí krve na nohou. Zpívat chtělo! Můj Bože, Osude, či jaké jest vaše jméno, chápete? Vždyť chtělo zpívat! Nedejte jí ublížit! Chraňte ji, nedejte jí ublížit!

A náhle pocítil Jesenius touhu rozběhnouti se do světél města a padnouti Janovi k nohám, obejmouti mu kolena a zaprositi: »Buď k ní dobrý! Měj ji rád!«

Oči se mu zaplavily slzami a on v duchu rozpráhl náruči vstříc městu a zašeptal:

»Měj ji rád!«

Veliké slzy prýstily z očí a teplé stékaly po tvářích. Ucítil jejich horkost a uvědomil si je, ale nestyděl se za ně. Kolem bylo ticho a nikde živé duše. Na noční obloze stály hvězdy.

Pak vdechl dlouhým douškem mrazivý vzduch. Vzpřímil se a setřel slzy.

«Ano, musím s ním mluvit!» zašeptal.

Dal se rychlou chůzí dolů do ulice. Ta jej přijala světlý přilís ostrými a řinčením elektrické dráhy. Vsedl do vozu a jel k Janovi.

Dům v Řetězové ulici byl již zavřen a Jesenius zazvonil na domovníka. Ale Jana nezastihl.

«Pan Veselý není doma,» řekla mu skulinou dveří rozespalá bytná. «Večer zde byl pan Procházka a někam spolu odešli.»

Vyšel opět do ulic. Báł se domova. Kráčel mrazivou nocí s hlavou schýlenou a bradou hluboko v kožešinovém límci. Přešel Vltavu, loudal se podél jejího břehu po chodnicích i nedlážděných cestách, kolem jakýchsi zahrad, usnulých pod sněhovým přikrovem, pustými končinami s ojíněnými zidkami a polosvětlými skupinami domů, kde před tím ještě nikdy nebyl. Pak se zastavil kdesi u řeky a díval se na led u jejích břehů a na proud uprostřed něho, blýštící se a hustě šplounající, který zítra zamrzne. Myslíl. Představu času dávno ztratil.

«Copak tu děláte?» zazněl náhle za jeho zády drsný hlas.

Polekal se a obrátil. V temnu před ním stál strážník.

«Nic,» odpověděl Jesenius.

Strážník, vida slušně oděného muže, řekl mírněji:

«Pozoruji vás již chvíli. Kdopak jste, pane?»

«Herec Jesenius.»

«Čekáte snad na někoho?»

«Ne. Vyšel jsem si jen na procházku.»

Strážník se na něho nedůvěřivě po díval a odešel. Ale Jesenius postřehl, že se opodál skryl a že sem hledí.

Dal se na zpáteční cestu k městu.

Teprve, když docházel k Praze, viděl, že jsou krámy zavřeny, v oknech tma a ulice pusté. Z kteréjší předměstské hospůdky vycházeli poslední lidé a hostinský stahoval železnou záclonu. Před hercem kráčel plynářenský zřízenec a dlouhou tyčí shasinal svítilny. Jesenius si vzpomněl, že chtěl mluvit s Janem. Ale kde ho hledati v této době? Jan vypravoval jednou cosi o «Elysiu»; snad tedy tam! Dal se tím směrem.

Podnik byl ještě otevřen a on tam vešel. Na smutného muže, přicházejícího z nočního mrazu, sáhla hudba, teplo, břitké světlo, oblaky medrého

kouře kolem žárovek, zmatený hluk a tváře, vínem zbujněle; ostrým, nepříjemným kontrastem.

«Znáte pana Veselého z Národního divadla?» zeptal se vrchního číšníka.

«Pan Veselý již odešel. Asi přede dvěma hodinami. Byl tu se společností. Říkali, myslím, že jdou do „Moulin Rouge“.»

«Děkuji.»

Zašel do „Moulin Rouge“. Místnost se již vyklizovala, lidé odcházeli a hosté u posledního obsazeného stolu platili. Sklepníci otvírali okna a skládali ubrusy.

«Pan Veselý zde nebyl?»

Sklepník se na Jesenia zpytavě podíval a řekl pak:

«Již odešel.»

Jesenius odcházel. Ale ke vchodu za ním přispěchal starší pán, patrně majitel závodu.

«Pan Jesenius, nemýlím-li se?!»

«Ano.»

«Račte patřit ke společnosti pana Veselého!?»

«Ano.»

«Panstvo jest dole... Eduard!» volal na číšníka. «Doveďte mistra!»

Sklepník vyprovodil herce na chodbu a odtud jej vedl schody do podzemí. Již na schodech bylo slyšeti tlumené zvuky rychlé hudby. Pak dole uká-

zal Jeseniovi na jedny dveře a dostav zpropitné, odešel.

Za dveřmi vířila v prudkém tempu smyčcová hudba, z níž ostře vynikalo zvučení cymbálu. Jakýsi mužský výskot se odtamtud ozýval.

Jesenius otevřel. Stanul na prahu.

Blyskot světél, směsice vůní, kouř a hluk jej omámily, že nedovedl rozeznávat. Ale to jen na okamžik. Rozhlédl se.

Byla to elegantní místnost s červeně zlatými čalouny a velkými zrcadly na stěnách, uprostřed se třemi stoly, sraženými v podkovu, a u nich s lehátky z červeného plyše. Sedělo tu a povalovalo se po pohovkách asi dvacet lidí, mužů i žen. Po zemi byly zmačkané ubrusky, střepy křišťálového i barevného skla, také stříbrný kbelík po ledu tu ležel v louži vody; na stole květiny, mísy se zákuskami, lahve a sklenice s vínem, vše v zmateném nepořádku. Přimo na Jesenia se dívalo roztržštěné zrcadlo se zejícím hvězdovitým otvorem uprostřed. V rohu salonku, seskupena kolem stolu s cymbálem, hrála cikánská kapela. Vše vířilo a hlučelo.

Do středu místnosti, v ohnisko podkovy stolů, bylo postaveno rudé lehátko a v jeho rohu seděl Veselý. Na pohovce vedle něho spočívala v unylém rozložení krásná nepřítelkyně Janova paní Skřivanová, hlavu na jeho klíně a s očima upře-

nýma v zaníceném opojení vzhůru k němu. Po otevřených rty prosvítal lesk zubů a její plná nádra v hedvábní hluboce vystříženém se dmula.

Jan měl pravou nohu posunutou do předu a na koleně mu obkročmo seděl cikánský primáš. Ten hrál. Na čele Veselého byla přilepena polovina přetržené stakoruny. Druhou půlku měl cikán již v kapse. Tak to dělávají při hýření uherští magnáti, aby chtivého muzikanta naději na druhou část odměny popchnali k prudčímu letu.

Cikán hrál Janovi přímo do obličeje. Oči obou byly od sebe vzdáleny délkou houslí, a obojí, stejně rozohněné, vpijely se v sebe, vbodávaly se do sebe, jako by se vzájemně chtěly spáliti v nenávidném souboji. Housle zpívaly silně divokou melodii a stranou odtud letěly současně s ní tóny cymbálu, druhých houslí, violy a basy. Ale byla to hudba? Byl to zběsilý trysk tónů o závod, plný vášnivých výkřiků, z nichž nedokřiknutý byl v zá-
pětí vražděn jiným, zoufalých jeků, přehlušova-
ných kovovým řevem cymbálu. Struny svištěly a jíkaly a paličky zuřivě bily do strun, nedávajíc jim kdy rozehvíti se.

Jan dupal levou nohou o podlahu a sípal:
»Rychleji! Rychleji!«

A při každém ze slov vyrazil z jeho očí do zornic cikánových snopek řevavých jisker.

Muži a ženy sebou pokyvovali na sedadlech, po-

trhávali sebou a jejich svalstvo bylo rozehráto. Do očí všech lehl podivný lesk. Doktor Budil tloukl loktem pravice o desku stolu a dlaní se v rytmu chytal v týle.

»Ejá! Ejá!« výskal.

Cikáni byli bledí, s očima vytřeštěnými, s polovyceněnými zuby a kolem nich s dravčím úškleb-
kem. Vichřice tónů svištěla kolem.

»Rychleji! Rychleji!«
»Ejá! Ejá!«

Jen krásná paní Skřivanová zde ležela klidně, se slastným úsměvem kolem půvabných rtů a její zelené oči se vpijely v Janovu tvář.

Ale v nejdívější hře Veselým cosi trhlo. Jako by se ho elektrický proud byl dotkl.

Jeho pohled se náhle odtrhl od cikánových očí a létl v půlkruhu. U vchodu setkal se s modrým zrakem Jeseniovým.

»Jiří!« zašeptaly jeho rty.

Vyskočil. Papír s čela mu spadl a primáš se po něm rychle shýbl.

Jan běžel ke vchodu a chopil přítele za ramena.

»Jiří!«

»Ne, pust', půjdu, nezůstanu!«

Prsty Veselého zaryly se bolestně do Jesenioových paží.

»Nepůjdeš! Přisahám ti!«

Ale v tom spatřila Jesenia paní Skřivanová.

Tymrštila se na pohovku.

«Jiří druhý! Ať žije Jiří druhý!» vykřikla. Dvacet lidí se náhle rozhlédlo. Probíralo se z omámení. Zdvíhalo se. A v příští chvíli létly číše vzhůru a vše volalo:

«Sláva Jiřímu druhému!»

«Cikáni! Uvítanou!» křikl kdosi do zmeti.

Huděbníci se smyčcovými nástroji obstoupili nového hosta a spustili tuš.

A připotácel se starý opileček a padl Jeseniovi do náručí.

«Pane Jesénie! To jsme se dlouho neviděli. Chuchuchuchu!»

Byl to starý pan Procházka.

«Pepánek mne vzal s sebou na flám! Poprvé — pane Jesénie!» Stařeček se opile chichotal.

Když Jeseniovi podávala ruku paní Skřivanová, pravila:

«Vašemu příteli se mnoho odpouští. Ale není možno neodpouštět mu, vidíte?»

Jesenius byl zavlečen do společnosti a usazen v čelo stolu. Po jeho pravici usedl Veselý.

Společnost střízlivého mezi opilými působí vždy mrazivě. Nutí lháti střízlivost a nelze-li toho již, alespoň na omluvu se usmívají. To není vždy příjemno. Z mužů zde hýřících znal Jesenius sotva polovici: Byl tu profesor Jungř, několik mladých, bohatých pražských lidí a dva malíři. Kromě paní

Skřivanové ještě jiných pět žen: pianistka Šeborová, pak tanečnice z Vinohradského divadla, ale také dvě dámy pražské společnosti, které sem přišly bez manželů, a mladičká dcerka venkovského statkáře, jež občas přijížděla do Prahy do divadla a koncertů. Těm asi nebylo milo, že se nový člověk dovidá o jejich hřišcích. Jen cikáni byli šťastni, že si mohou na chvílku oddechnouti. Setřevše s čel pot a vydechuvše po trysku, do něhož je zde štváli, sbírali se stolů pohozené zákusky a nalévali si šampaňského, hašice jim žízeň jako vodou.

Mladý Procházka vyběhl a za chvíli se vrátil s číšníky, kteří se jali znova upravovati stoly a smétati střepy se země. Přinesli misky zákusek, nové číše a čerstvé kbelíky ledu s vinnými lahvemi. Lidé zasedali za stoly a pokoušeli se opět mluvit a žertovati.

Pak odpočatí cikáni sedli k nástrojům a hráli písně svých uherských rovin, teskné a plné ohně, nesoptičiho však již, ale v tichém plameni se zachvívajícího nad řeravým ohništěm. Housle zpívaly, lkala viola a měkce zněl cymbál. Kdosi na široširé pláni, na níž noční oheň hořel, obracel v touze oči k hvězdné obloze.

Společnost se vžívala do změněné situace. Ženy opět vyhledaly muže, k nimž toho večera patřily. Jen paní Skřivanová marně se snažila dostat se

po bok Veselého. Po jeho levici seděl Jesenius a na pravo spal na židli pan kontrolor Procházka, přemožený posledními doušky, které vyprázdnil na přivítanou nového hostě. Tak pani s krásnými rty usedla, zřejmě roztrpčena, vedle rusého mladíka, kterého Jesenius neznal.

Veselý pil. Šumivé číše vyprazdňoval na ráz. Mračně hleděl do stolu a pil.

»Jene, pojď již domů!« šeptal mu Jesenius.

Ale on zavrtěl vzdorovitě hlavou. Oči odtrhoval od stolové desky jen, když znova naléval.

Většina lidí teprve teď, když chvilka klidu uvolnila přepjaté nervy, pozorovala, že jest opilý. Ženy si to přiznávaly ve výbuchu bujného smíchu a kladly unavené hlavy na ramena svým milencům. Ruce mužů hledaly jejich pasy. Rusý jinoch svíral zápěstí rozmrzele se usmívající pani Skřivanové, a boule na ni oči, snažil se jí velmi vášnivě cosi dokazovati. Ale jazyk mu selhával. Sál se houral v rytmu uherské písně.

»Co to hrajou?« zasyčel náhle Veselý a udeřil očima zlostně po cikánech. »Hrejte!« vykřikl a ze zornic vyšlehly snopky jisker. Chápal se lahve, snad aby jí po hudebnících mrští; ale Jesenius mu ruku zadržel.

»Odejdu, bůh ví, že odejdu!« šeptal mu.

Cikáni se polekali a obratem ruky změnili uny-

lou melodii v divoký čardás. Cymbálové tóny letěly prudce v před.

»Ejál! Ejál!« křičel opět doktor Budil, bil loktem o stůl a dlaní o týl.

Oheň hudby přelil se do žil lidí a klesající plameny rázem vyšlehly. Nervy sebou zatrhaly, zaskalo se. Oči znova zaplály a objetí stala se těsnějšími.

Veselý seděl nehnutě. Temně zíral do stolové desky.

Ale náhle se na sedadle vztyčil.

»Nechte nás tu o samotě!« zaspěl. »Ať jdou všichni ven!«

Ale nikdo ve viru hudby a hluku neslyšel.

Tu vyskočil. Marně ho Jesenius táhl dolů, marnými zůstaly prosebné pohledy jeho modrých očí a chlácholivé: »Jene, prosím tě!« Jako zlé zvíře vypadal Veselý.

»Pepáne!« vykřikl pronikavě. »Ať jdou všichni ven!«

Od stolu se volně zdvihla obrovská postava podskalského plavce v úboru velkoměstského šviháka: mladý Procházka.

»Všichni ven!« zařval.

Nastalo náhlé ticho.

Ale nikdo se nehnul.

Tu mladý Podskalák popošel ke strýci, odnesl spícího i se židli do chráněného kouta, vrátil se, chopil se lahve, rozbil ji o stůl, že šumivé víno rozhodilo daleko střeby, a zařval podruhé:

«Ven!»

Všichni vyskočili. Nastal zmatek. Cikáni utkali první.

«Co je to za drzost?» křičel rozčileně profesor Jungř a šermoval rukama. «Co si to dovolujete, mladíku?»

Ale Pepánek k němu beze slova přistoupil, vzal jej za záda, vyzdvihl jako dítě, nesl velkými, volnými kroky ke dveřím a mrštil jím na chodbu. Vrátil se, vzal novou plnou láhev a mávaje jí, asi jako jeho tatínek točil pažnicovou palicí nad hlavami dobytčat, řval výhružně:

«Ven!»

Bylo to znamení ke zmatenému útěku. Nábytek se řítíl a padající sklo finčelo. Překocným stolem v páli přeražený cymbál zoufale zastlénal. Veselý křečovitě svíral vzpouzející se rámě Jeseniovo.

Poslední vyšel mladý Procházka a zavřel za sebou dveře.

Oba muži csaměli. Stáli teď proti sobě smrtelně hledí.

Z chodby sem doléhal divoký hluk a váda, jež se rozléhaly po celém domě. V szinalé tváři Ja-

nově cosi zatrhlo. Hrudník se rozehrál rychlými vlnami. Chvilé napiatého ticha byla.

Jan padl do náruči Jeseniova. Hlavu mu opřel o rameno a zoufale zaštkal.

Kolem byla spoušť.

Na židli v koutě spal opilý pan kontrolor.

STRAŠIDLA

Dvanáct hodin po scéně v Moulin Rouge odjela Klára z Prahy.

Příštího dne, v divadle při dopolední zkoušce, oznámil to Veselý Jeseniusovi.

„Kam?“ otázal se Jesenius a zbledl.

„Více nevím,“ odpověděl Jan a podal mu lístek papíru, na němž bylo Klářincu rukou napsáno prostě: „S bohem!“

To bylo vše, co bylo řečeno mezi oběma přáteli o jejich lásce a událostech, které s ní souvisely.

Přáteli zůstali. Jejich vztah byl zraněn, věděli to, třeba o tom nikdy nepromluvili, ale přece cítili, že jejich přátelství je ústrojenstvím na tolik živoucím, že krvavá rána může se ještě zajizvití.

Jesenius se pokoušel Kláru vypátrat. Nebylo mnoho cest, jimiž se mohl brát. Ptal se listem známého z Olomouce. Ale ten odpověděl, že slečna Brožková žije s rodinou v nevůli, a podal jakési neurčité zprávy o dívčině pražském pobytu, které ostatně nebyly již ani pravdou. Jen paní architektová zbývala. Nevěděla nyní nic, sama se Jesenia dotazovala, ale přece byla v Praze jediným člověkem, kterého mohla jednou zpráva dojítí . . . nestalo-li se neštěstí. Ano: Nestalo-li se neštěstí! Jeho možnost uváděla Jesenia v úzkostný neklid a ležela na něm trvalou starostí.

V únoru odjeli architektovi do Itálie.

Do té doby se u nich Jesenius občas stavoval.

Činil tak v naději, že se něčeho doví o Kláře. Ale paní architektová měla teď jiné zájmy: společnost, byl, přípravy k cestě na jih; jen o nich mluvila a odbočovala-li někdy, pěla chválu rodinného života, a tehdy mizel jí se rtů smích: a tvář nabývala vážně šťastného výrazu.

«Není nad rodinu, pane Jesenie, věřte mi!» řikala. «Ožeňte se, pane Jesenie!» Ale hned si vzpomínala na něco jiného: «A co myslíte... počkejte...!» A odskakovala do vedlejšího pokoje a vracela se s náručí závojų a šátků. «Co myslíte, který šál na palubu se bude Frantíkovi nejlépe líbit, ten nebo ten?» Rozkládala před ním a roztrásala závoje z gázu a čínskému krepu, bílé, růžové a bleděmodré, a vázala si je na rusé vlasy. «Prosím vás, podívejte se, je to tak dobře uvázáno?»

Smutné paní, se kterou strávil měsíc na horské samotě, již nebylo. Pominulo také vše, co mu ji kdysi činilo blízkou: Její úzký vztah ke Kláře a lichá bolest nedožitého mateřství. Oblila v bocích a nosila volný šat. Zde tkvěla změna, herci dříve nepochopitelná. Přestala truchliti po Mánícce mrtvé, těšila se na budoucí a s novou nadějí vrátilo se staré štěstí této paní, jež byla stvořena jen ženou. Zase zvala společnost, ukazovala své štěstí a její radost ze života vybuchovala hrdličím smíchem.

Jesenius volival k chvilkovým návštěvám obyčejně odpoledne, ale ke konci ledna, v den narozenin paní architektové, přijal pozvání na večer a k jejím prosbám vzal s sebou také Jana. Sešlo se mnoho lidí: řada příbuzných, kteří měli všechnu tu slávu viděti, několik umělců, jak je bez výběru přinesla denní známost, dostavil se mladý Procházka s brankářem «Slavie» a předsedou «Jachtového klubu», a pak jakýsi polní farář, monsiňor, který mnoho jedl a pil a na konec vypravoval husarské anekdoty. Hostina byla bohatá; všechny salony byly otevřeny, promenovalo se v nich, provozovala se hudba a zpěv. Eleganci zářící hostitelka oznamovala, že příště slíbil přijít také jeho excelence pan ministr Hlava.

Veselý pronášel k Jeseniovi mnoho jizlivých poznámek:

«Blondýna zakládá pražský salon!... Pan Hlava jest sice jen exministr, ale možná, že se jednou nahodí i opravdový, a literatura přijde jistě. Ale ten fusbaldový a šantánový brak musí pryč, to jí poradí!... A co ty tu chceš? Copak jsi Mackarova kytice, abys dělal jejimu bláznovskému bytu parádu?»

Trochu příteli Šupichův salon znechutil. Jesenius přestal večírky navštěvovati, naléhavá pozvání zdvořile odmítal a paní Annu to mrzelo. Leč architekt, jak se zdálo, to chápal. Jesenius potká-

val občas na ulici tohoto osmahlého muže práce. Potřásal ve spěchu herci pravici a říkal:

«Nu, což, nepřijdete, nepřijdete? Anda mi velmi klade na srdce, abych vás pozval.»

Ale usmíval se při tom modrýma očima, jako by chtěl říci: Víte, mne ti rekordmani, zpěváci a monsieurů také nebaví, ale co bych toho ženě nedopřál, těší-li jí to? Zachce-li se jí pozvati si indiánský kmen, přivedu jí jej také rád a peněz jí dám desetkrát více, než může spotřebovat!

Jesenius hledal úlevu v práci. Ne zapomenutí, toho věděl, že pro něho není, jen překonání času, který ho měl dovésti k jistotě o osudu Klárině.

Studovala se tehdy tragedie z pobělohorské doby «Ratclrest». Část hry měla dějiště v Amsterdamě. Slavný Emanuel Petru hrál Komenského, stará paní Kalmanová českou paní a přísnou vyznavačku Beránka, dva její vnuky Jesenius a Veselý. Jesenius staršího, narozeného ještě v Čechách, muže britkého rozumu a kovové vůle, světoobčana, odcizujícího se posláním předků a zapomínajícího poněkud na maličkou jejich zemi; Veselý mladšího z bratří, malíře a žáka Komenského, jinochá, vybudovavšího si v cizině mystický pojem vlasti, příliš čistý a křehký, aby při prvním doteku skutečnosti nevedl k tragickému konfliktu. «Ratclrest» nebyla velkým uměleckým dílem, ale její protikvietistická myšlenka, ne bez anachronismů,

ale přece historicky přesvědčivá, myšlenka, vrcholící vyznáním víry staršího z bratrů a přísahou boje nad mrtvolou malířovou, byla zajímavá a Jesenia zaujala. Věnoval kusu velkou píli. Vedl režii, a bylo to poprvé, co mu svěřeno řízení velké hry. Četl Komenského «Labyrint» a «Historii utrpení», Denisovy «Čechy po Bílé Hoře», studoval holandské mistry a rakouské rytiny ze sedmnáctého století. A znova měl příležitost poznávati Janův velký talent.

V tragedii měl malíř monolog: «Země Beránkova!», poněkud literární, takže dramaturg při čtené zkoušce žádal, aby byl vypuštěn a zardívající se autor ke škrtnutí s ochotným chvatem svolil. Spisovatel byl vytáhlý mladík, bohem s rozčuchanými vlasy, jenž se dovedl velmi jistě chovati v pokoutních pražských hospůdkách, ale kterého opustila všechna odvaha tváří v tvář elegantním pánům i dámám a stále rozčilenému režisérovi, od nichž závisel osud díla, a tedy i osud jeho. Ostatně toto chování, uctivé a bezradné, působící na účinkující milou komikou, dávalo naději, že herci, kteří vždy shlížejí na «původninky» shora, budou k této původní hře shovívavější.

První činoherní zkoušky se konají v dřevěné kolně na Žofíně, v místnosti s horním světlem, bez ozdob a nábytku, kde jest půdorys jeviště naznačen pouze bílými čarami na podlaze a dekorace

nahrazena šedivým plátnem. Zde, v pusté sině, v střízlivém denním svitu, nepříteli všeho pathosu, stál nekostymovaný a nenalícený Jan a deklamoval poprvé svůj monolog. Ten měl být o představení přednesen od podstavce s nedokončeným obrazem.

«Země vyvolená, země milovaná, kopyty zdeptaná!»

Dramaturg chtěl Jana zakřiknouti, ale po prvních slovech ho nechal.

Herci bývají ješitní, žárliví a tedy i zlí. Ale i to jsou jen slova. Po ohromné většině lidí, kteří cokoli tvoří, zbude, co přetrvá generaci. Po rolníku štěp, jež zasadil, po hlinářském dělníkovi stoka, kterou pomáhal kopat, po truhláři stůl, po obchodníku rodinné jmění, po diurnistovi opis akta v archivu; a toto vědomí jest pracujícímu člověku velkým štěstím. Jen po herci nic. Nic z toho, co tvořil s takovou láskou a vášní, s ohněm, který spaluje, s přepětím nervů. Stuhly po vavřínových věncích spuchří a podobizny s hrdými podpisy vyjme příští pokolení z rodinných alb, aby je hodilo do dětského pokoje mezi ostatní hračky, kostky, cívky a panáky, z nichž vypadávají piliny. Hercovým dílem jsou zvuk a pohyb, a ty jsou prchavé jako vteřina. Herec žije přítomností, po níž lačně otvírá ústa, aby ji vpil, ukojil žízeň, vzal alespoň odměnu potlesku a slávy, které mu

lžou, čeho není. Není přítomné vteřiny, solving přišlá patří minulosti, a tak prahnoucí rty jsou stále žádostivě clevřeny, rozpiaté náruči věčně připraveno chytit stín, kterého nepolapí. To jest bolest hercova, skrytá za tím, čemu svět říká ctižádost, ješitnost, žárlivost. A přece vzrušuje se jeho srdce, stálým očekáváním tak zcitlivěle, uměním více, než kohokoli jiného. Opájejí se jím, jsou vděční za ně a ochotni dáti se na vteřinu, jež jim jest životem, cele tomu, kdo jim je přináší.

Jan deklamoval svůj monolog. Zapomněl na divadlo, zapomněl na lidi. Před prázdnou kulisou pustého sálku stálo v nepohnutém postoji jen jeho tělo, duše byla daleko odtud. A bylo cosi mrazivé jímavého právě ve všednosti jeho ústroje a v tváři, jejíž vytržení nezkreslovala maska, v holé šedi zdí, neporušené práci ničích rukou, v čistém vzduchu, nedotčeném cizí myšlenkou, barvou či zvukem, v prostředí čirém, jako by připraveném nasytiti se podivným leskem hercových očí, vsáti v sebe vřelost jeho krve a rozechviti se jejím tepem, rozhlaholiti se jeho hlasem, který zněl údery a šepotem zvonových srdcí. Jan žil svůj monolog:

«O tvůj život a duši v kostky hrají. Cizí žoldnéři v krčmě vrhábí metají, a ty, bělostná, stojíš bezmocna opodál, odsouzena očima pláčem zalitýma počítati v úzkostech body hry a šeptati zoufalou modlitbu za vítězství toho, kdo tě bude bi-

čovatí nejméně. Země bolesti! Slzy plynou vodami tvými, tvá ornice krví se kouří, a větry, jimiž se rozezvučívají harfy, na vrbí řek tvých zavěšené, jsou: vzdechy synů tvých. Země boží, kterou volí světci za místo mučednické smrti!»

Po lavicích seděli herci s očima přilnutými na Janova ústa a s dechem stajeným rozkoši, přemoužení uměním. Milovali v těchto vteřinách vášnivě toho, koho tak vášnivě nenáviděli.

«Kam uteku před výčitkou tvých smutných očí? Zjeví mi mně, bludnému pouťníku, čekanka vedle cesty, na širém moři hvězda mi ji donese a odejdu-li na poušť, ranní rosa na travině mi poví, že pláčeš. Země Beránkova, láska srdce mého, ... daleká ... daleká ...!»

Jan umkl, nezměnil postoje visionářova. V náhlém tichu dozníval tlukot hereckých srdcí.

První prozřel dramaturg. Prudce vyskočil a jako by se styděl, že se dal strhnouti, jal se křičeti:

«No, dobře, tak to tedy necháme ... Tak dále, dále! Hakon! Ke všem ďasům, kde je zase H. ... No, konečně!»

Přišel k Janovi autor a po tvářích mu stékaly slzy.

«Pane ... pane ... to bylo ohromné ... to bylo chromné ... Nedal jsem si snít ani v nejmělejších snech ...»

Herci se pohněná rozhybávali, snažíce se do-

dati tvářím výrazu znuděného nebo jemně ironického. Jen Emanuel Petru přejel plnou dlaní svůj lví obličej a zabručel:

«Mňo! Z toho kluka ještě něco může být, přestane-li flámovat.»

Již pro takovéto věci nebylo možno Jana nemilovat, a ať byl jakýkoli, nebylo ho možno nemilovat pro velký boží dar, který nosil v duši.

Oba přátelé se nyní mimo divadlo mnoho nestýkali. Stávalo se, že se vyprovodili k domovům, také se občas navštívili, ale bylo to jiné než kdysi. Vplížila se mezi ně lež. Snad přiznáním si ji ztratila potupu svého příkrého jména, ale byla zde. Jméno Klára nebylo od těch dob nikdy vysloveno. Když přešly horké noci a dny plné neklidu, oba cítili, jakou úlevou by bylo prolomiti mrazivou zeď, která mezi nimi stála, ochlazuje pohledy, dříve než k sobě došly, ale nikdo se k tomu neodhodlával. Bývaly chvíle, okamžiky náhlého mlčení, kdy jejich oči setkávaly se v dlouhém pohledu, jehož nesmělé prosbě nebylo možno neporozuměti, ale vždy přišel pohyb zornice, posuavek sotva zraku znatelný, lhostejné slovo, jež odpověděly: «Ne!» Ještě nebyl čas. Ostré bolesti nebyly posud vyboleny a nechtěly býti dotýkány. Požehnaná chvíle, kdy poprvé bude lze vysloviti jméno Klára!

Nebyl to Jan, který je první pronesl.

Počátkem března obdržel Jesenius zásilku z Itálie. Od Šupichových. Ohlášená bednička byla dána na poštu v Salernu. Podivil se. Až nepříjemně se podivil. Jindy byl by měl prostou radost, že si na něho někdo v daleké cizině vzpomíná, teď mnoho přemítal nad nákladním listem o bedničce, která přichází k němu ze slunného jihu přes Alpy do ošklivého pražského jara. Proč mu ji posílají? Má hrát nějakou úlohu v jeho osudu? Jest snad v nějaké souvislosti s Klárou? ... Nemoudré myšlenky!

V bedničce bylo dvacet lahví vína a psaní. Paní architektová líčila s milou naivitou krásy jižního jara a pobyt v Itálii, vzpomínala na milého přítele Jesenia, psala o touze projevit mu nějak tyto vzpomínky a pozdravy, jež mu oba posílají přes hory a doly. Psala mnoho a s láskou o muži. Náhle se však v Jeseniovi zatajil dech. O mnoho řádků napřed, než kde četl, padl jeho zrak na jméno: Klára. Přeskočil odstavec. Vrhł se na onu větu.

„Snad Vás bude zajímati doslechnouti se něčeho o Kláře Brožkové, ptával jste se na ni a byla to příjemná a milá dívka a všichni jsme ji měli rádi. Do Říma za mnou poslali její dopis, adresovaný do Prahy, kde mne již nezastihl. Jest odeslán z Darmstadtu v Německu. Klára dostala engagement u větší německé kočovné společnosti,

cestuje s ní a daří se jí prý dobře. Oba jsme měli radost, snad z ní přece něco bude, bylo by jí škoda, vidíte, ten hlásek byl zcela milý a toho nadšení, co měla pro zpěv! Možná, že o ni ještě něco uslyšíme. Ráda bych jí odpověděla, snad by ji těšilo, že na ni všichni vzpomínáme, ale neudala adresu. Prosim Vás, pane Jesenie, kdybyste Vy něco zvěděl, neopomeňte mi to laskavě oznámiti.“

Srdce se mu rozbušilo ... Četl dále, hltaje řádky a přeskakuje slova, pak se vrátil k vynechaným místům listu. Ale jiné zmínky o Kláře již nenašel. Jen ony věty. Četl je znova. Četl je mnohokrát.

Nezahynula! — jávalo v něm.

Nezahynula! Nezhynula! A prsa se mu širila a vzduch byl lehký, jako již dlouho ne před tím.

Zase četl, pomalu a chutnaje každou z těch nemnohých, vzácných písmenek, a šťastné výdechy jeho hrudi opakovaly: Žije! Žije! Budiž požehnána italská zásilka! Zlatá, dobrá, milá paní architektová. Neboť Klára nezahynula.

Pak chodil pokojem, veselý a plný radosti, zastavoval se u okna a před obrazy, jichž barvy byly svěží a jasné. Chtělo se mu vypnouti se, hlavu vztyčiti výše a rozpřáhnouti náruč, neboť plocha těla byla příliš malá, aby pojala veškero teplo, jímž sálalo jeho štěstí. Toužil po pohybu, po hlubším vydechnutí. Prostor jeho pokoje nedostačoval

a Jesenius vyšel ven. A tam byla stejná záře a lidé, které potkával, se usmívali a byli dobří.

«Holčičko! Holčičko! Ach, jaká jsi to překrásná holčička!» zvolal na prolétářské děvčátko, které tu pobíhalo, vzal je do náručí a vyzvedl. «Nechceš panenku? Pojď, koupíme si panenku!»

Vlekl vyděšené dítě do hračkařského krámu, vtiskl mu do náručí pannu, největší a nejkrásnější, kterou tam měli, a nechal je pak, vyjevené a nechápající, státi prostřed chodníku.

Probíhal několik sousedních ulic a vrátil se domů. Zasedl k práci. A již dlouho nepracovalo se mu tak lehce a krásně, jako toho dne, kdy mu do jeho studia zněla radostná píseň o Kláře, která žije.

Večer odešel do divadla a hrál. Hrál dobře, cítil to a věděl a potlesk mu působil radost.

Po představení pravil Janovi:

«Dostal jsem z Itálie zásilku salernaského vína.

Pojď, vypijeme láhev!»

«Aj!» odpověděl s podivným úsměvem Veselý.

«Proč říkáš „aj“?»

«Salerno? Proč a v jaké spojitosti s tebou přichází ke mně Salerno? Nu, vederemo. Přijdu.»

«Jaké jsou to řeči?»

«Jen tak, bratříčku milý, žerty.»

«Jakési záhadné.»

«Možná, že ti jednou povím tu historii. Je trochu dlouhá.»

Po divadle vyprovodil Jan Jesenia domů.

Pani Mádlová přinesla láhve a oni se jali pít. Víno bylo dobré, ne s onou příliš sladkou příchutí jihoitalských vín, ale křenné, vonné a jiskrné. Necdolával mu dnes ani Jesenius, piják tak střidmý, číchal k němu a zvedal proti elektrické zárovce, těše se z hvězdy, která uprostřed planula. Byl vesel a tato zlatá barva a vůně jižního slunce harmonovaly příjemně s jasem, který byl v něm. Usmíval se, oči mu zářily a deklamoval: «A zvony hlaholí to zvonům: Vinum bonum, vinum bonum!»

Jan pil rychle a málo mluvil.

Seděli dlouho přes půlnoc a Jesenius otevíral láhev po láhvi. A najednou se mu zdálo, že opravdu slyší znít zvony a vesele si přiznal, že vypil více, než měl. Naposledy pohleděl proti světlu na jiskru ve vině, naposledy ho srkl.

«Dosti! Nepiju již.» A lehl si na pchovku, skříživ ruce pod hlavou.

«Tož lež! Já budu pít dále.»

Pohovka a celý pokoj se mírně kolébaly a to bylo také veselé.

«Tož lež!» řekl ještě jednou nevrle Jan.

A pil dále. Pil mnoho a přestal vůbec mluvit.

Jesenius přivřel oči a oddával se rozkošnický náladě, jež neměla tvarů a neměla hranic, ale byla

jasná a vonná. A také uprostřed ní plovla zlatá hvězda.

Piják se stal sentimentálním. Založil ruce za šíji a hlavu zvrátil v zad.

»Příteli melancholiku,
druhu mé duše tulácké,
pod kterým nebem zhasnou kdysi
životy naše žebrácké?»

Pohádek našich stříbro, šed
kdy rozstříkne se v kterou zem?
Kdy hudby, jež jsme milovali,
posledním vzdychnou akordem?»

Jan s měkkým pathosem deklamoval Tomanovy sentimentální pijácké verše. Jesenius otevřel oči.

»Ve zlatém víně ztopíme
tyranský rozmar paměti
a zpívat budem, zapomenem
lásku i vztek i prokletí.»

Jesenius hleděl na Jana a usmíval se. Jan byl opilý a oči se mu leskly. Ale Jesenia to dnes neuráželo. Vše mu bylo milé a byl rád, že jest Jan toho večera s ním.

Jan pozvedl číši proti světlu a pozoroval ji přimhouřenýma očima.

»Salerno!« pravil s opilou lhostejností. »Také

znám tu zemi, kde zrálo. Zabil jsem tam kdysi ženu.»

Jesenius se snažil s úsměvem pochopiti, jaký že to slovní obrat.

»Jak to: zabil?« zeptal se.

»Jak to? Nu, zabil. Doslova.»

»Nemluv nesmysly!»

»Konečně . . . což vim? Vim jen, že jsem jí byl v poledne naproti na nádraží, že jsem s ní večer pil a druhého dne že jí tu nebylo . . . a že jsem měl ráno ruce a šaty krvavé . . . Byl jsem tenkrát opilý, jako dnes, a bylo to totéž víno . . . Poznávám je . . . Řekli mi, že jsem jí vrazil křivák do srdce a že jsme jí pak hodili do Volturna.»

Jesenius se pomalu vztyčil na pohovce. Nebyl opilý ani prve, ale zanechalo-li víno stopy v jeho náladě, rázem rozvanuly. Co to mluvil Jan? Byly to fantasmie opilého? Či byla pravda, co zde povídal?

»Co to mluvíš?»

Jan svrástil čelo, že obě hustá obočí splynula v jedinou přímku, jako by černou, hlubokou brázdou přič čelem.

»Vypravoval jsem ti někdy o svém tchovi?« řekl zamračeně.

»Nepamatuji se již dobře.»

»Měl jsem v životě štěstí na krev. Mysterium

krve! První žena, kterou jsem miloval, mne, šestnáctiletého chlapce, zbarvila krví a já nad tím dva dny a tři noci šílil. Ale první krev jsem potkal již dávno před tím. Také jsi v dětství házival kamením a obušky po vranách a zvířatech, která ti v polích přeběhla přes cestu, a nikdy jsi žádného tvora nezabil; to se přihodí teprve jednomu z milionu hochů, třeba že se tím chlubívají. Mně se to stalo. Jednou za humny vyskočil přede mnou tchoř. Mrštil jsem po něm větví, kterou jsem si právě vyřezával na hůl a na dřevo našlápl. Co mne napadlo očekávat, přihodilo se. Na polní cestě leželo zvíře, přiskřípnuté za krkem holí. Polekal jsem se. Křečovitě jsem tiskl nohou větev; zdálo se mi, povolím-li, že se na mne dravec vrhne a skočí mi do obličeje. Tchoř drápal divoce zemi. Naklekl jsem ve strachu a zuřivosti na hůl a naše tváře dělilo jen několik prstů. Zvíře po mně obrátilo hlavu, jeho oči hořely zeleným chněm, tlamu mělo otevřeno a cenilo zuby. Och, jak mne nenávidělo! Chvěl jsem se. Tu jsem vytáhl křivák a vrazil mu jej do hlavy. Ze strachu, z nezbytnosti, z dětského hrdinství, ale hlavně z hrůzy, v níž bylo nejvíce rozkoše. Pocítil jsem, jak povolil odpor kostí a zakřupnutí. Ale nic se nezměnilo. Jen ještě zelenější plameny zasoptily jeho oči a chrup na mne mířil ještě běleji. A tu jsem bodal. Bodal. Bůh ví, bodal, bodal, bodal.

Také Janovi hořely zeleně oči a pěst, v níž nebylo křiváku, létala vzhůru, dolů.

Jesenius znal ten příběh, ale Janovy oči, pohyby, spád řeči, líný zprvu a teprve v samém konci zrychlený, vrhly na událost jiné světlo. Zeleně fosforeskující světlo. Nebylo tedy blábolením opilého, co prve mluvil. A Jesenius nyní také věděl, že příhoda z dětství jest jen úvodem a životním symbolem toho, co přijde.

»A Volturno?« řekl tiše a lehké zamrazení mu projelo zády.

»Volturno?« opětoval piják a odmíchl se. »... To jsem tehdy bydlil s Pepou Čermákovým v žebráckém pokojíku pod Bruskou a miloval jsem světlíci Martu. Seznámil jsem se s Tommasem Todiscem. Jiná velká kapitola mého života! Měl měkké, dobré, vášnivé srdce a miloval mne. Pod plameny, které sálaly z jeho bytosti,bledla má láska k tiché Martě. Bylo mi osmnáct let a má krev, právě k vědomí procitlá, byla v jediném, trvalém varu. Kdysi jsem byl sám na galerii Národního divadla. Sledoval jsem odtud krásnou blondýnu v lóži a v přestávce jsem vyšel ven, zda bych ji neviděl z blízka. Setkal jsem se s ní v chodbě. Já, vlasatý, odrbaný hoch, s ní, v hedvábí a pokrytou šperky. Byla sama. »Počkejte na mne u vjezdu!« řekla mi, jak kráčela kolem. Čekal jsem a přišla, usadila mne do automobilu a jeli

jsme k vile na Letné. Tam se se mnou rozloučila pevným stisknutím ruky a určila mi den a místo. Šolér mne pak zavezl k mému ubohému příbytku a obřadně se mi uklonil. Sešel jsem se s ní třikráte. Byla divoká jako zlá kočka. Chtěla si mne ustrojil, ale řekl jsem jí, nelíbím-li se jí, jaký jsem, ať nechá tak; a ona mne odprošovala. Todisco mne za to nenáviděl.

»Viš, kdo byla ta žena?«

»Jestli vím?!« Krátký úsměv přeběhl Janovým rtů. A bylo v něm opilství, zloba i bolest. »Ba, vím; och, vím, vím, kdo byla.«

»Nu...«

»Odjel jsem s Todiscem do jeho Capui. Z Říma jsme šli pěšky, utratili jsme tam poslední liry, a teď jsme žebřali o chléb. Na cestě se k nám přidružili jakýsi Mengola z Civita Vecchia a Polák Sawczynski. Mengola měl mnoho peněz a Todisca znal. Sawczynski byl anarchista, jel na jih za jakýmsi posláním a byl to dobrý hoch... Do země tohoto jiskrného vína jsme přijeli v době karnevalu... Veselý karneval!... A tu jsem ji jednou pozval do Capui. Proč?? Nevím. Nemiloval jsem jí a byla mi lhostejná. Ale líbilo se mi hrát si s představou, že se ve společnosti nás tři objeví na karnevalu krásná žena a zazáří v rámci černých Kapuánců zlatým vlasem, růžovou šjí a brilanty. Nevěřil jsem, že by mohla přijeti, byl to jen po-

hlednicový zert: »Přiďte, je tu karneval a hezký!« Ale moji duchové přicházejí dochvilně. Za několik dní jsem dostal z Udine telegram, abych přišel v poledne na nádraží...«

Zamračil se a mlčel. Jako by přemýšlel. Mírným pohybem odsunul sklenici:

»Nebudu již pít. Jsem opilý.«

Přejížděl si prsty nervosně čelo.

»Jsem opilý.«

Zadíval se na Jesenia opile přimhouřenýma očima, jako by chtěl zkouseti, je-li dosud s to, aby rozeznal jeho tvary. Pak si pomalu zapálil cigaretu a bylo viděti, že ji kouří s nechutí. Neřekl již nic. A Jesenius se nevyptával. Věděl, že by to bylo zbytečno.

Jan ještě chvíli zamračeně poseděl. Pak se zvedl:

»No... půjdu. Servus!«

Chvíli mlčení se stal jeho jazyk těžkým.

»Vyprovodím tě.«

Jesenius dovedl přítele se světlem po schodech a otevřel mu dům.

Vrátil se a ulehl. Ale dlouho nemohl usnouti. Štěstí dne odešlo a jasná radost ze života Klárina byla zkalena temně krvavou barvou dnešní noci. Spal špatně a často se probouzel. A opakoval si jména, která byl dnes slyšel.

Jesenius měl již několik dní smluveno v kavárně »Slavia« dostaveníčko se starým Robem.

Rob byl prvním učitelem zámečnického synka Jesenia při jeho počátečních krůčcích na hladkých prknech jeviště. Měl mnoho smyslu pro umění, snad kdysi i talent, ale byl to člověk chorobného nedostatku vůle, neschopný trvale pracovat a již tehdy alkoholik. Pak se oddal morfiu a to byl konec. Hrával po českých i německých kočovných společnostech, často měnil místa a protloukal se od zálohy k záloze. Za rok dvakrát nebo alespoň jednou navštěvoval svého bývalého záka. Veliký, silný, s hustými vlasy jako mléko bílými, a ačkoli sotva šedesát, přece se vzezřením překrásného starce, vcházel pružnými kroky, v divadelní póze a jeho černé oči zářily prudkým ohněm.

»Příteli, příteli!« volával s velkým gestem již ve dveřích, »jak jsem šťasten, že vás opět zřím!« Usedal půvabně do křesla, zakládal po Napoleonsku ruce a s nezdravým temperamentem vykládal lži, kterým sám věřil: Budoval právě s chromným kapitálem, který mu byl s jistě strany svěřen, mezinárodní společnost — Reinhardt jest hračka proti tomu, co on stvořil — a až se projekt uskuteční, poprosí také Jesenia, což bude jiné poslavení a jiné gáže než u Národního divadla. Jindy zakládal ilustrovaný divadelní časopis, který na prvním místě prvního čísla přinese Jeseniovu podobiznu

s životopisnými vzpomínkami, do nichž se ihned dá. Koupil od venkovského kostelníka za šest zlatých zaručeně pravého Van Dyka, za nějž mu Morgan nabízí milion dolarů a on prodá, třeba by měl obraz třikrát větší cenu a má z toho jen proto přímo dětinskou radost — což on, stařec bez rodiny, potřebuje? — že se bude moci odvděčit Jeseniovi za jeho přátelství. Starý Rob sedával dvě i tři hodiny. A poněhlu mizel oheň z jeho očí a ty hasly, nohy byly zachvacovány chvěním, jež se brzo proměnilo v prudké roztrásání, krásná stařecká postava se hroutila jako sněhulák na slunci a Rob se měnil v ošklivého stařika se strhanými rysy, který jen mdlé chytal vlastní myšlenky a namáhavě hledal slova na rtech. »Počkejte, počkejte, příteli!« říkal pak unaveně. Vytáhl z kapsy lahvičku s morfiem a stříkačku, svlékl kabát a obnažil paži s tisíci stroupy po jehle, tvrdou jako sukovité dřevo, hledaje měkčí místo, kde by ještě mohl zabodnouti. A po injekci vzpřimoval se opět v krásného starce, oči se mu rozhořely zářem. Vše končivalo žádostí o půjčku; ne velkou, dvaceti či třiceti korun. Jesenius přijímal rád podiviny návštěvy, poslouchával s vážnou tváří jezo lži a přívětivě skládal posléze obvyklou daň, z vlastní vůle ji o něco zvyšuje. Ale tentokrát, když starý herec telefonicky oznámil příjezd do Prahy, neměl Jesenius valné chuti přijmouti ho doma, kde jest ob-

tižno návštěvu zkrátiti, doléhaly teď na něho jiné myšlenky a starosti, bylo mu také za těžko ztratiti těch několik hodin, ale svého učitele o třicet korun připraviti nechtěl; a proto s ním smluvil schůzku v kavárně. Měl se dostaviti také Jan, který si přál starého morfinika poznati.

Jesenius přišel do »Slavie« hned po obědě. Uvedl ke stolku u okna vedoucího na nabřeží. Venku byl první jarní den a ulice zaplavena plným sluncem. Bylo krásně. Ale nic nemohlo dáti Jesenicvi poledne, bílé a měkké březnem, jež ozářilo chodníky, rozjasnilo holé větve akátů, padlo na řeku a míhalo se světlými plochami na její hladině. Na herci ležela tíha věřejší noci. Ne hrůza, ne úžas, jen temná tíha jako po zlém snu.

Kolem hučel a šuměl počínající život odpolední kavárny. Stolky byly osazovány lidmi, chápajícími se poledních vydání listů, a místnost se plnila vůní černé kávy, jak ji horkou číšníci roznášeli na podnosech.

Jesenius čekal. Rob mu byl lhostejný, na Jana čekal a otázka, jak se přítel zachová při setkání po věřejší noci a jaký tvar na se vezme jejich rozhovor, naplňovala jeho nitro neklidem. Hercovy prsty netrpělivě bubnovaly po mramorové desce stolku. Proč skončil krásný věřejšek disonancí? A proč Jan, nechtě, vklíňoval se vždy znova jako temný stín mezi něj a Kláru?

Jak se Jesenius roziržitě rozhlížel místnosti, padl jeho pohled do kouta. Postřehl tam u stolku známou tvář. Doktor Samek! Naproti němu seděla velká, černovlasá dívka, kypící zdravím, žena ušlechtilé, energické tváře, příliš výrazná, aby se neodrážela od maličkého, bledého blondýna s obličejem nehezkého dítěte: Lidka Klácelová. Doktor Samek byl obklopen novinami, bylo jich plno po stole a kolem po židlích, a z blízku nahlížel krátkozrakýma očima do vázaného měsíčníku, vypisuje si z něho cosi do notesu. Také dívka čtla, zabrána do obrázkového časopisu.

Jesenius se na ně s účastí zahleděl.

Kdo by v nich hledal věrné milence? Kdo dva statečné lidi, kteří se probíjeli překážkami k sobě a jichž každý krok i teď jest tichým bojem, o němž nikdy nikomu nevypravují? Nepozorovali Jesenia a zdálo se, že si ani jeden druhého nevšimají. Jen chvílemi pozdvíhovali hlavy, aby na sebe na okamžik pohlédli: vážně, klidně a upřímně. Ani úsměv jim nepřešel rty, ani brvou nepohnuli, a přece se jejich tvář rozzařovala v těch okamžicích čistou radostí, jejíhož ohniska nebylo lze postřehnouti. Neměli potřebi usmívati se na sebe, nebylo nutno mluvit o citech, a v jejich lasece nebylo gesta ni slov. Milovali se každým dechem a myšlenka, kterou myslili, čin, který konali, byl myšlen a konán i pro druhého z nich; a to o sobě již dávno

věděli. Promluví-li spolu, poradí se o svých peněžních starostech, smluví si vycházku na zítřejší jitro, než ona půjde do úřadu a on do knihovny, vybudují plán pro pozítřek, pohovoří o knize a svých pracích, a řeknou si prostými slovy o střízlivých tématech více o své lásce, než jiní objetími.

„Noví lidé!“ myslil si Jesenius. „Snad šťastnější, než jsme byli my.“ Hleděl na ně ne bez stesku. Proč on nedovedl býti šťasten? Proč on nedokázal spojití cesty dvou duší? Klára! Smutný refrén jeho dnů. Byl tvrdohlavý ve svém sobectví a ješitnosti, jež nazýval životní zkušeností a láskou k umění; poslal do neštěstí ženu, kterou miloval. Ti zde, on nuzný syn tkalcův a ona, chudobná úřednice, jdou ruku v ruce jedinou cestou životem, šťastní a nejspouze ochotní měnili s nikým! A Jiří Jesenius se srdcem neschopným lásky sedí v Praze, zahrnut uznáním a blahobytem, zatím co chudá, ponižená Klára hledá chléb a zapomenutí v kočování Německem. Jak jest možno radovati se ze života?

Vstal a popošel k milencům.

„Dobrý den, pane doktore!“

Vyrušený obrátil k přichozímu tvář, zamrkal a pak se chopil odloženého skřipce, nasazuje si jej na krvavou rýhu na nose.

„Ach, pan Jesenius!“ rozveselil se jeho obličej úsměvem. „Moje účta!“

Podali si ruce.

„Co stále děláte, pane doktore?“

„Zítra odjízdim do Paříže.“

„Zítra?“ ptal se Jesenius, jako by nechápal, jak možno v předvečer rozloučení probírat se v obrázkových časopisech a dělati si výpisky z vědeckých revuí.

„Ano,“ usmál se Samek.

„A co vy tomu říkáte, slečno? Nebude se vám stýskati?“

Pozvedla k němu své statečné, černé oči.

„Nebude. Budeme si přece denně psáti.“

Pravila to prostě, jakoby bylo tak zcela jasno, že není důvodu ke stesku, jsou-li stále na cestě mezi Prahou a Paříží dopisy.

„Jsem rád, že se s vámi setkávám, pane Jesenie,“ řekl doktor Samek. „Pokud mi zbude čas, rád bych se věnoval pařížským divadlům. Ale jsem naprostý laik v tom oboru. Kdybych potřeboval nějaké rady o dramatické literatuře, směl bych se na vás obrátit dopisem?“

„Velmi rád vám vyhovím, pane doktore, v čemkoli si budete přát.“

Jesenius se chvíli u milenců zdržel v hovoru. Když zaletěl pohledem ke stolku u okna, viděl, že tam již sedí Jan. Rozloučil se.

Usedl k Veselému. Lehký neklid se ho zmocnil. Zdálo se mu, že ve stisku přítelovy pravice pocítil

nejistotu a v jeho tváři že zří stopy všečejší noci. Ale nepromítal to jen vlastní neklid na druhá? Nevěděl, a hleděl na přítele pohledem, jenž se snažil zastítni zpytavost.

»Zdá se, že jsme včera hodně hýřili,« pravil Jan s úsměvem poněkud rozpačtým,

»Nu, nebylo to zlé,« odpověděl Jesenius ne-statečně a se zdánlivou lhostejností.

Ale v tom se objevila ve skleněných dveřích majestátní postava ředitele Grüna v elegantním svrchníku a cylindru.

»Á!« zvolal přicházejce k nim a obnažuje lysinu. Podával jim ruku. »Amis a Amil vždy pohromadě!... Moloděc!« řekl Veselému. »Stoupáte, velevážený příteli, a ručím vám, že z vás bude jednou dobrý herec. Také jsme bývali kdysi chlapíci. Nu, a což, na »Uranii« a starého Grüna si již nikdy nevzpomenete? Ach, áno,« vzdychl, »osud starého Antonína Grüna! Objeví talent, odchová, vypěstuje jako květinu, a přijdou jiní, mocní, a vezmou mu jej. No, což?! Ale přijdu jednou s uctívou prosbou, přijdu!... Klaním se!... Apropó! Paní Patková nám vážně churaví. Ale jsou ještě nezištní nadšenci, kteří milují umění. Neznámý dobroděj se o ni zajímá a dal jí na vlastní útraty přenést na soukromé oddělení. Tuze hezké. No, no, nebudu vyrušovat. Klaním se!«

Své zlomyslnosti říkal Grün vážně a důstojně,

divaje se při tom lidem přátelsky do očí. Teď pomalu odcházel s hlavou vysoko vztyčenou.

Veselý se začervenal a upřel na Jesenia tázavě zrak. Ten klidně usrkoval černé kávy a na pohled neodpověděl.

V zápětí zde byl krásný stařec Rob. Spěchal sem usměvavý a s hořícími zornicemi.

»Příteli, jaká radost, drahý, vzácný příteli!« volal již na cestě a přistoupiv, tiskl oběma rukama dlouho Jeseniovu pravici. »Jaké štěstí! Mám vždy za čas neodolatelnou touhu vidět Jiřího Jesenia, slavného Jiřího Jesenia, stisknouti jeho dobrou ruku, a on jest tak laskav, že mi popřává tohoto blaha.« Nebylo hry v tomto hlučném nadšení a působilo dojmem vnitřní pravdy.

Jesenius představil Veselého a také tomu tiskl zářící stařec dlouho ruku a hluboce se klaněl.

»Nu, co jest u vás nového, pane Robe?« otázal se Jesenius.

»Skutečně nového, vzácný příteli! A máte pravdu: Ke komu prvně bych měl jít s radostnou novinou, ne-li k vám? Svaz českých politických spolků chicagských staví divadlo a nabízí mi ředitelství. Přijmu! Dvanáct tisíc dolarů ročně! Není to ovšem mnoho, ale počátky...« A stařec, usedaje, jal se vykládati sen o lidech nesmírně bohatých, o divadlech plných nádhery a lesku, o slávě, úspěších a gázích. Mluvil dlouho a s nadšením a

čím déle rozprávěl vidinu, tím více se přesvědčoval a byl ohnivější. »Osměluji se doufat, ne, já pevně věřím, že i náš slavný Jiří se odhodlá k malé výjízce přes oceán a byť ne pro počátek trvale, tož alespoň pohostinsky. Ach, předrahy příteli,« a herec se nahnul přes stůl a znova tiskl Jeseniovi ruku, »jaká to bude radost!«

»Byl jsem dlouho v Americe,« přerušil jej jednou studeným hlasem Veselý, »a znám dobře poměry chicagské. Kdo že vám nabízí ono místo?«

»Svaz českých politických spolků chicagských!« vybuchl stařec vášnivě a zablýskal očima, jako by již předem chtěl zdrtiti každého, kdo by se odvážiti chtěl vyvracet mu to.

Jesenius, nemile dotčen, se na Jana podíval.

Ale ten se suše zasmál.

»Čtveráci!« pravil a dotkl se Robovy ruky. »Dvanáct tisíc dolarů? Nejezděte! Všechny je znám! Hrdličku, Hajného, Raše, Sehnala! Čtyřikrát tolik vám musejí dát! Kde vezmou člověka jako jste vy? Jesenius mi mnoho o vás povídal! Jste jako stvořen, abyste to tam vedl!«

Každá z těch větiček byla ostrá jako šleh bičem, který pchání koně k většímu trysku.

A Veselý, jenž tak dobře znal chudobu českých poměrů v Americe, jal se před starcem rozprávěti vlastní jeho vidinu o kráse života za oceánem, o uměleckém nadšení chicagských Čechů, o slávě

a bohatství, a činil tak slovy ještě plamennějšími, obrazy hýřivějšími, než Rob sám.

Tak seděli proti sobě, zapomenuvše na svět, výklady obou střídaly v prudkém tempu otázky obou a obojí dopadaly stejně vášnivě a pro nesúčasného posluchače nepříjemně. Jesenius pochopil účel.

Dvě hodiny zde seděl Rob a nohama mu již projíždělo chvění, důrazně upomínající o novou dávku morfia, ale krásná stařecká postava se posud ani o píd' nenaklonila a oči sálaly ještě prudšími plameny, než když sem vešel. Dvakráte se Jesenius vzdálil, aby dal starci příležitost vyjiti za ním a požádati jej o obvyklou půjčku. Ale Rob neměl kdy. Utonulý v horečném snu, vykládal o životě, svízlech a ústřicích — půl pravdu, půl blouznění — a o spravedlivém osudu, v nějž malověrně již přestával věřiti, ale který přichází, aby mu vynahradil vše, vše. Tak Jeseniovi nezbylo, než vložití padesátikorunu do obálky a vsunutí ji do kapsy ošumělého kabátu na věšáku.

Jesenius rozuměl daru minuty, který Veselý starci poskytoval, zřel také štěstí, jež svítilo z celé bytosti obdarovaného, ale přece sahalo na něho ono divadlo mrazivým dotekem hrůzy. Jaký to chňový vír burácel v Janově duši, jaký čarodějnický var v ní vřel, že šlehal z podzemí plameny barev tak palčivých, záry léčivými i otravnými

zároveň? A bylo-li štěstí, jež vyzařovalo z postati Robovy, co sálalo z bytosti Janovy, nahrazující starému herci hrozně dobrodini jeho morfia? Capua, Volturno, Tommaso Todisco, Mengola z Civita Vecchia, Sawczynski! Krvavá jména včerejší noci přišla k Jeseniovovi a pohleděla mu v tvář očima se sklenným leskem. Teď byl ochoten uvěřiti! Díval se ve ztrnulém úžasu na přítele. Hleděl na jeho černé, nepřirozeně velké zornice, rty se sotva znatelným stínem zlého úšklebku, ruce na desku stolu položené, krásné a bílé, jež v této chvíli ztratily všehmotné a zdály se býti stvoły květu, vyrůstajícími z černokněžného tavu srdce. Bylo mu úzko a nemohl odtrhnouti oči, podoben zvířeti před hadí hlavou. Jaká strašidla se to před ním zjevovala?

»Musím jít, musím jít!« vyskočil náhle do blouznění vbičovány Rob. »Musím ještě mnohé zaříditi!«

Podával rozčileně ruce a chvatně se oblékal do zimníku. Nohy se mu rozklepaly ostrými záchvěvy. Na půjčku zcela zapomněl. Když sahal do kapsy pro vlněné rukavice, zašustila mu pod rukou obálka a prudce jí vytrhl, jako by to byla smlouva s chicagským divadlem. Našel peníze a pochopil.

»Och, och, dobrý, ušlechtilý!« volal. »On ví! On ví, že teď potřebuji. Ale nahradím! Tisíckráté a v brzku nahradím!«

A spěchal odtud, jako by již v příštích minutách

měla odjeti jeho loď, zámořský parník s rudým okrajovým pruhem nad černým trupem, jenž stojí v přístavu a dýmá z kominů hustými oblaky kouře.

Ještě ode dveří, záře blaženosti, kynul ve spěchu rukou na rozloučenou:

»S bohem, s bohem, s bohem!«

Bylo ho ještě viděti oknem, an běží ulici a přes most, jak spěchá kamsi, neznámo kam, kde vyprchají poslední zbytky morfia, odejde od něho opojení a on se promění ve shrouceného starce, ošklivého a ubohého.

Veselý podepřel loket o okenní polštář a hleděl za ním, mhouře víčka.

Kavárna šuměla odpoledním ruchem.

»Co jsi mu dal?« zeptal se s přítřpkou výčitkou Jesenius.

Neodpověděl. Hleděl unaveně ven a jeho tvář smutněla.

Za chvíli se obrátil, rozhlédl se lhostejně místností a ruce zastrčil do kapes.

»Vlastně ideál člověka!« pravil.

»Kdo?«

»Tvůj Rob. Věř alespoň minuty modlám, které si postavil. My ani toho nesvedeme.«

»Máš divné ideály. Rob, Pepánek, pan kontrolor. Zdá se, že si v podobných lidech velmi líbujes

a člověk by se vlastně měl stydět patřit k tvým známým.»

Jesenius hovořival někdy s Janem tímto drsným tónem. Ale ona strohost byla jen rubem Jesenio- vých citů. A dnes věru nebylo lze mluvit se shovívavým úsměvem o starci Robovi, když těžší roz- hovor na ně čekal.

«A Antonín Grün!» doplnil Veselý výčet a stáhl koutek úst k nucenému úsměvu.

«Nu, ovšem, a pan Grün s jeho věčným já, který dovede člověku říci vždy něco nepřijemného!»

«Snad nevětiš, že tohle já je opravdu jeho já?! Ale proč jim chce žít? Na to ses asi nikdy ne- zeptal!»

Zahleděl se opět oknem. Venku byl jarní den. Nábřeží se zalilo jasem a koruny akátů, posud nerozpučené, vrhaly na dlažbu mřížovité stiny. Na řec se mihotaly světelné plochy a na spodu oblou- kových klenutí mostu tékaly odrazem od hladiny obláčky světla. Břidlicová střecha postranní svato- vítské lodi odhazovala zrcadlem slunce a svato- jirská věž zářila oslnivou bělostí své pískovcové skály, kterou sem před staletími přenesli. Chodníky kráčeli lidé s hrudníky vypnutějšími než včera, dýchali první sluneční vůni a usmívajíce se, mhou- řili oči před ostrými paprsky, jako by jim bylo velmi veselo, že za dlouhé měsíce slunci odvykli. Objevily se první jarní toalety a první barevné

slunečníky, červené a bílé, a ženy, které je nesly, kráčely hrdě a sebevědomě.

«Poslyš,» pravil Veselý, «o panu kontrolerovi ti něco povím. Říkal mi to Pepan. Starý pán za- hajuje právě svůj kvartál. On totiž každého jara churaví. Jak se objeví první fialky, popadá ho divná zuřivost. Neji, týrá hospodyni, s Pepánkem nemluví, zavírá se, do úřadu ho musejí bonit ná- silm a chodí pozdě k nedělním obědům, poně- vadž se toulá. Pepan mi to líčil velmi barvitě. Z nedělních vycházek se vrací jaksi celý naduřelý, s červenými očima a nosem napuchlým od pláče. V zabláceném kapesníku fialky. Ruce má zamaza- né, za nehty hlinu, na prstech záděry; to jak rval fialky i s kořeny ve jménu své první a jediné lásky Fanyňky Bartoňové z Oulibic. Fialky sází do květináčů. To je krise. Jak sazenice vadnou a prst se proměňuje v cihlu — nikdo ji nezalévá — zuřivost ponenáhlu mizí a když posléze vyklidí hospodyně květináky do koupelny, stává se pan kontroler opět starým bonvivantem a žertovní- kem, milujícím strýčkem a přesným úředníkem.»

«To je dosti zajímavé!» prohodil Jesenius.

Veselý se podíval na druha a tváří mu projel mírně ironický posunek, ne nepřijemný, jako shovívavý výsměch všednímu výrazu Jeseniova zájmu. A pravil:

«Polituj, bratře, lidi, kteří se chtějí něčím zdát... což znamená, že se bojí být, čím jsou.»

Hleděl ještě okamžik do Jeseniovy tváře a opět obrátil hlavu do ulice, soustřediv tam své pozorování a sotva znatelný úsměv.

«Grüna mi vyčítáš!» pravil za chvíli. «Co víme o Grünovi?! Já nic, ty nic. Něco mne táhne k tomu člověku, řas ví, jako k sfinze; zdá se mi, že jsem se s ním již někde setkal, a marně přemýšlím, kde, že máme spolu cosi společného, a nadarmo se mučím rozluštit, co. Od něho se nedovíš nic. Teho bys nejprve musil položit na pitevní stůl a říznot hluboko nožem, až by krev vytryskla, teprve pak bys zaslechl z jeho úst první lidský zvuk... je-li ho ještě vůbec schopen. Jiní masky občas odkládají, u kontrolorů je vidět alespoň ve fialkové sezoně nahoučkého stařečka, ale Grünova larva, tuším, srostla s tváří tak, že, kdybys ji chtěl odtrhnout, šlo by také maso spolu. Tím hůře pro něho... Ukaž mi člověka, který nelže!»

«Tam ti dva!» odvětil Jesenius a ukázal hlavou ke stolku doktora Samka.

Oba mladí lidé tam ještě stále seděli, zahloubání do četby. On skláněl nízko hlavu nad vídeňskými deníky, které právě došly, a Lidka byla zabrána do povídky ve «Zlaté Praze».

Veselý v tu stranu pohlédl.

«Nevím,» pravil, «snad se jen proto zbarikádovávali papírem, aby neviděli sebe.»

«Ne!» řekl Jesenius a vyslovil to téměř se stejnou rozhodností, jako prve Rob svoje: «Svaz českých politických spolků chicagských!» Ani on nechtěl vydati snu o lidech nových, šťastných a vyrovnaných. A dodal důrazně: «Víš, že tenhle hrdý hoch ji miluje tolik, že dovoluje, aby ho živila? Víš ty, že je jí láska jest tak velká, že snáší po léta proklínání rodičů, kteří ho jmenují zlodějem? A jsou to chudí železniční zřízenci, kteří na její vychování věnovali celé své jměníčko a které cíl a se kterými se stýká v denních bojích o něho! Co je naše ničemná, nadutá láska proti jejich? Plevel!»

«Nu, možná,» odpověděl Veselý. «Neznám jich.» Pak pokračoval ledabylým, trochu unaveným tónem: «Přece by bylo třeba viděti jejich krev. Neproliješ-li teplé krve, nepoznáš. Ani lidí, ani národů. Teprve až krve jim vezmeš, víš, kdo byli. Ošklivé mysterium pravdy. Pak ale také ty zemřeš. Saidský obraz. Lidem není dovoleno odkrývatí pravdy a kdo prolil krev, smrti zemře!»

«Nepoznáš pravdy, dokud neproliješ krve,» opakoval Jesenius. «Za symbol bych to uznal. Ale proč třeba umirati, když jsme poznali pravdu?... Či máš na mysli nějaký určitý případ?»

Jeseniovi se mírně zachvělo srdce při tomto

kroku vstříc nočnímu thematu; jako by byl někdo vzal srdce měkce do dlaní. Jan se díval klidně a neodpovídal. A Jesenius poznal, že skutečně nelze rozmlouvat o věcech tak vážných v místnosti příliš velké a jasné, uprostřed ruchu a šumu odpolední kavárny, který kolem nich vřel, vtíraje se do jejich pozornosti. Obnovil proto svůj drsný tón a pravil:

»A o tvých maskách! Což lze na potkání okázovat rány? Nemožno chodit stále nahý! Pepánek Procházka nelze, pravda, nebo alespoň jeho pepický postoj jest průhledný až až, ale ubezpečuji tě, že tele lze ještě mnohem méně.«

»Prve jsi mi rozuměl lépe, když jsi ukazoval na ony dva. Ne o vnější, o vnitřní lež mi jde, o houževnaté stavění si model, jimž je absurdno uvěřiti a směšno samotnému vyznavači, o smutnou touhu jeviti se sobě jiným, než kde jsme, o zoufalou obranu člověka proti pravdě, to jest proti smrti. Právě proto se mi zalíbilo herectví, že jest tak naivně upřímným doznáním si vši hrůzy lidských masek, proto mne lákal tvůj Rob, že o tolik lépe dovede hráti a lháti si než my všichni ostatní... Jen spasení nelžou. Není spasených. Jen šťastní lžou málo. A já tak žhavě toužím po šťastných lidech! Jiří Jesenius lhal velmi málo a proto jsem ho miloval... A prolil jsem jeho krev...«

Opět se zadíval oknem.

»Telata nemají škrabošek, jsi řekl?!« pravil po chvíli. »Ta byla u Josefa Blahoslava Dokoupila a nebylo mi s nimi zle. Ani prerijní tráva jich nemá. Bylo mi s ní blaze po širém nebem. Proč jsem od ní odešel?!... Zdí se mi zachtělo! Teď jsem rok mezi vámi a zamotal jsem se, zapletl do vašich stínem páchnoucích uliček, ohlušilo mae jejich křičící kamení a já utíkám v kruhu, jak ve vlčí mlze, nevím kudy kam a kdekoli chci vyraziti, naběhnu čelem o zeď slepé uličky... Eh!... Vrátním se k prerijní trávě!«

Ze bzučícího roje kavárny vystoupily teď dvě postavy a stanuly u stolku obou přátel.

Mladý Procházka a paní Skřivanová. Oba již jarní a velmi elegantní, vonící svěžím vzduchem, z něhož přicházeli. Dva krasavci vyšli si v první slunný den do ulic, aby svou březnovou elegancí oznámili Praze, že přišlo jaro. Půvabná paní měla na hlavě první slaměný klobouk s pery, velkou kyticí růží na prsou a kostým z hedvábí rafinovaně tmavomodrého, který činil její vodní oči ještě zelenějšími. Mladý Procházka si svlékal ledabylými pohyby rukavice ze žluté jelení kůže a odkládal svrchník, pod nimž se objevil šedý oblek s hedvábným šátkem v náprsní kapse a s vázankou téže fialové barvy.

Pozdravili a usedli k přátelům. Paní Skřivanová zašuměla sukněmi a zavoněla růžemi. Mladý Pro-

cházka přehodil nohu přes nohu, ukazuje lakové síťovce se širokými stuhami a hedvábné punčochy, také fialové. Veselý se na ně díval, pokračoval zálibně hlavou a jeho tvář se rozveselila.

«Chlapíci! Jsou ve svém oboru velcí. Do příštího čísla »Pařížských Mod« si vás již omalovali? ... A co ty se touláš po Praze?» obrátil se k mladému Procházce. «Proč neošetruješ starého pána? Jak se mu daří?»

«Krise ještě nenastala. Jest teprve při tajném čtení dopisů Fanyňky Bartoňové. Fialkový záchvat čekáme příští neděli.»

Paní Skřivanová se rozesmála, ukazujíc lesklé zuby.

«A poslyšte, Pepánku,» zeptala se, »proč si vlastně váš strýček nevzal tu Fanyňku?»

«Je to prý těžká věc, chce-li se poštovní praktikant ženit,» řekl mladý Procházka.

«Ale jděte! Myslila jsem, že je váš strýček chromný boháč.»

«Jdou, jdou, nenaalují sil.»

«No ne, opravdu!»

«Vyhrál před dvaceti lety na los sto tisíc zlatých, a plzeňské stálo tenkrát devět nových a naši Anežce platil již tehdy jen desítku měsíčně.»

«No, Pepánku,» smála se, »ale vy se již přičiňte, co?»

Také mladý Procházka se rozesmál.

«A co ty, Honzičku?» obrátila se k Veselému. «Vypadáš jaksi... tento... unyle, Snad nemáš světobol?»

«Starou bačkoru, ne světobol!» řekl Pepánek. «Půjdeme v neděli do Chuchle.» Položil dlaň pravé na hřbet levé ruky a kolébaje lokty, jako při šlapáku, pobručoval: «M-cára, m-cárárá!» A mrskl hlavou, jako pepicí, když si přichvaluji: Co!»

Leč paní Skřivanová věnovala nyní svému průvodci jen povinnou pozornost. Byla zaujata Veselým. Hleděla na něho rozšířenými očima, jež nenechávaly v pochybnostech o tom, co se děje v její duši. Zornice zaplanuly zelenými ohničky a kytice růží na tmavomodrém hedvábní se dmula.

«Poslyšte, pane Jesenie,» pravila, když pohled trval příliš dlouho, »je to vlastně darebák, ten váš Honziček! ... Vyznáte vy se v něm?» A začervenala se. «Pořád se mu ještě tolik odpouští.» Jesenius se usmál.

«No, mlč, vonná paní, mlč, půjdeme do Chuchle a provedu tě tam!» řekl jí Veselý. «A co my, Jesenie? Myslím, že bychom tu těch dvou jarních krasavců neměli stíniti. Nepůjdeme?»

Pohovořili ještě chvíli a rozloučili se. Jan neuznal ani za hodny odpovědi prosebné pohledy paní Skřivanové a opustil ji, nedav jí doradovati se z prvního jarního dne a její krásy.

Vyšli.

Krátké odpolední slunce pohaslo, na ulici byl stín a opět chladno. Šli směrem k Jeseniovu bytu a oba mlčeli.

Až kdesi v Ovocné třídě prohodil Jan:

»Byli jsme, tuším, včera trochu opilí.«

Řekl to, jako by si byl právě vzpomněl, ale byla průhlednou jeho lěst. A Jesenius opět se pokusil zakrýtí rozechvění drsným tónem:

»K čemu ten plurál?«

»Tož já sám. Víno bylo ostatně dobré. Namluvili jsme asi hodně hlouposti, což? Pět hodin v jednom kuse!«

Jesenius neodpověděl.

»Tož, co jsem ti to včera vykládal?« zeptal se Jan stejně vesele, ale otázkou, která žádala přímé odpovědi.

Jeseniovi mírně zabušilo srdce.

»Různé věci. Mezi jiným, že jsi v Capui zavraždil ženu.«

Veselý se zasmál:

»No, vidíš! Naposledy tomu nesmyslu věříš?!«

»Jest tvou věcí, zabil-lis, ale mrzí mne, že si již dlouho říkáme přátelé, já že před tebou nemám tajemství ani velkých ani malých a že musí přijít teprve opilství, abys mi světil událost pro svůj život tak důležitou. Já před tebou nenosil nikdy masek. Hle, kaz, Jeníku! Proč?« Odmlčel se

a za chvíli dodal: »Konečně věc mne musila zajímat i z čistě technického hlediska. Tušil jsem již dávno, že romantikové nemají pravdu a že umírání a vražda jsou tak úžasně prosté, jak to Shakespeare líčí.«

»Ty tomu opravdu věříš?«

»Chceš-li to mermomocí slyšet: Ano. Zapamatoval jsem si všechna ta jména.«

»Jaká?«

»Letná, Capua, Volturno, Tommaso Todisco, Mengola z Civita Vecchia, Sawczynski. Taková jména se nevymýšlejí v opilství!«

»Hloupostil!«

»Jak si přeješ!«

Po několika krocích se Veselý rozesmál hlasitým a srdečným smíchem.

»Ty jsi výtečný, Jesenie! Z technického hlediska tě tedy věc také zajímala?! Máš pravdu. Shakespeare asi rovněž někde někoho zabil. Při čemž ovšem to „rovněž“ se nevztahuje na mne, rybníček na všeobecnost.«

»Nu, dobře!« řekl odmítavě Jesenius. »O věci netřeba mluvit... Dnes nemáš nic v divadle?«

»Ne.«

»Jdeš někam večer?«

»Ne. Nevím alespoň.«

Zbytek cesty prošli mlčky.

Dospěli k Jeseniovu domu, k jedné z těch ne-

hezkých budov s krámy a jarmareční fasádou nad vchodem a okny, jakých tu na tucty vytvořil stavební ruch konce minulého století. Stanuli proti sobě, jakoby si měli ještě cosi říci. Ale neodhodlávali se k tomu.

Jesenius se rozhlížel náměstím, sledoval vůz elektrické dráhy a utkvěl posléze pohledem v průjezdu protějšího domu. Jakýsi živnostník v zástěře tam stál se založenýma rukama a v jeho oholené tváři se ztrnulýma očima, vyhrnutým obličím a spodní částí obličeje pokleslou zračila se zadumanost a přemýšlení tak namáhavé, že sváděly k parodii. Také Veselý v tu stranu obrátil oči.

»Dokaž tenhle postoj!« pohodil hlavou směrem k muži a pravil to tak, jako by to byla záležitost, která ho teď nejvíce zajímala.

»To není naše věc, od toho jsou malíři a sochaři, my jsme pro pohyb,« řekl Jesenius.

»Vím,« odpověděl mrzutě. »To jsem řekl jen proto, abych tě pozlobil. To jen ten starý hlupák František Petera si myslí, že vrcholem umění je vystihnout, jak se chalupník Pazderka drbe na zadnici a jak pan lajtnant Schrammel Strammer huhňá nosem a pak to co nejvěrněji podat na jevišti. A zatím jediné umění je rozdávat sebe. Ve stu různých úlohách jen sebe. V desetitisíci větách a milionech slovích jen sebe. Vid', Jíří Jesenie!« unaveně se usmíval.

Opět tu stáli, neodvažující se podat si beze slova pravice a rozloučiti se.

Tu vyňal Veselý pouzdro s cigaretami, vzal jednu z nich a vsunul volně mezi rty. Zapaloval a díval se do ohně. Pravil, jako by mimochodem, pohlednuv na zlomek vteřiny do přítelových očí:

»A po té věci nepátrej! Nejsem tuze pověřivý, ale zde ano. Věděli o tom jen dva lidé: Pavel a Zdeňka. Oba zemřeli sebevraždou. Tebe bych nerad pochovával.«

»Já nejsem pověřivý vůbec. A o věci netřeba již nikdy hovořiti.«

»Nu, buď zdrav!«

»Nazdar, Jene!«

Stiskli si velmi silně pravice.

Ale když Veselý pooděšel několik kroků, přelila se Jeseniovy nitrem náhlá vlna něhy, litosti nad přítelem, touhy, nerozcházení se s ním tak nesrdečně, ale říci mu několik teplých slov.

»Ty, Jene!« zavolal za ním. »Nechceš nahoru? Dal bych uvařit čaje.«

»Třeba.«

Vrátil se a vyšli do Jeseniova bytu.

Když paní Mádlová připravila svačinku a oni tváři si v tvář seděli za prostřeným stolem, pravil Veselý:

»Když se již stalo, nerad bych, abychom přes kapuánskou příhodu přešli tak zbaběle. Nechci,

aby sis myslil, že jsem před tebou nosil škrabošku. Není sice v normálních poměrech tak beze všeho dovoleno zapichovati lidi, ale věř, že to nebylo příčinou mého mlčení, nebyl jí ani stud před tebou, byla jen ta, kterou jsem udal: Vzpomínka na Pavla a Zdeňku a strach o tebe. Stal jsi se však mimoděk třetím svědkem a, zajímá-li tě věc, ptej se! Jejího jména bych nerad vyslovoval, ale pokládáš-li je za důležité, řeknu také je.»

Jesenius chvíli mlčel. Pak pravil:

»O Pavlovi jsi mi vypravoval. Proč zemřel?«

»Ty se ptáš? Ach, ovšem! To b'ě nemohu odpovéděti, než: Nevím. Zastřelil se v témž domě, kde bydlila Klára, shoda, která mi dvě noci nedala spáti.«

»Kde byla Zdeňka!«

»Zlatovlasá děvka s očima stále udivenýma, která zaplakala štěstím a smutkem, když jsem ji poprvé políbil. Šla do Lužnice, jak říká eufemisticky náš lid, a její oči zůstaly smrtí udiveny tak, jak byly prve životem. Tobě opět nemohu odpovéděti, než, že nevím, proč zemřela.«

»Opustil jsi ji?«

»Ne. Miloval jsem ji.«

Jesenius okamžik přemýšlel.

»Pravil jsi, že věděla o tvém činu. Nepůsobil na mladou duši, že si z hrůzy nad ním zoufala?«

»Ne. Vše, co jsem činil, bylo velké a krásné.

Není zločinu, jehož by u mne nebyla s obdivem schválila.«

Jesenius se zahleděl do koflíku na zlatou tekutinu čaje.

»Řekni, Jene, myslíváš často na capuánskou událost?«

»Ne často. Vlastně nikdy... Je ti to asi nepochopitelné, ale vražda není lidem ničím nepřirozeným, jest přece, celkem vzato, principem života, víd? A nezapomínej na mé předky žoldnéře, kteří asi vraždili velmi mnoho... Nevím, jak bych ti to řekl. Nemyslím na capuánskou příhodu nikdy, a přece není minuty, kdy bych necítil, že je s t. Ne, že se stala, že je s t. S rozumem a vzpomínkami nemá tento cit nic společného, spíše bych jej přirovnal k jemné vůni, kterou stále dýcháš, k barvě, ve které se ti jeví předměty a tóny, k oparu, který tě trvale oblévá a jimž se díváš na bytosti... Ne, brachu,« přerušil se nespokojeně, »mluvili jsme spolu jednou o topornosti lidské řeči a tohle jsou hluchá, nic nevystihující slova, a výrazy cit, dojem, jsou již dokonce nesmyslné! Ale budu se nutit do přirovnání, kterých jsem odjakživa neměl rád. Užil-li jsem slova opar, třeba říci, že mi tyto mlhy nebyly nikdy cizí, po vraždě jen velmi zhoustly. Byly dědičné, snad řídké zbytky po žoldnéřích. Ne, na událost v Capui nemyslím tedy nikdy. Ona mrtvá si však vzpomínky na sebe občas vy-

nucuje. Činí to velmi rafinovaně. Je zlá a mstivá. Mně přímo nikdy neublížila, ale mstí se na těch, které miluji. Některým více, některým méně, dle stupně mé lásky... Tedy tak je to!»

Jesenius utkvěl pohledem na obrazu na protějši stěně. Nevnímal ho však. Měl dojem zláčeného rámu a rozteklé barevné skvrny. „Tedy tak je to!“ zněla mu slova ponurá svou klídnou určitostí, závěr výkladu suchého a nevášnivého, jako by zde byl nesúčastnými pozorovateli probírán problém zajímavý jen obsahově. Duší se mu mihla představa Kláry a s menší ostroší postava paní Skřivanové, jak tehdy unyle spočívala na Janově klíně, a pak ještě jméno Boženy Patkové. „Tedy tak je to?“ Mrtvá z Capui to vše snovala?! A rozpomněl se také na obraz z oné noci, a ten před ním vystoupil nejurčitěji: Jan stál u temného okna svého nehostinného pokojíka a jeho tvář byla popelavě šedá; lampa zářila nevládným, žlutým světlem; pozdvihl ruce kolmo nad hlavou a protáhl se v kříži; ruce klesaly obloukem dolů a pěsti narážily o stěna; »Bestie nenasytná,« řekl mdle... Tedy tak to bylo?... A Jesenius, zatím co tichem pokoje zněl měkce tikot starých skřínkových hodin, přemýšlel: Jan v ono spojení věří hmotně a do slovně! Ale je možno souvislost zla minulého a přítomného uznati alespoň obrazně? Ne Jan koná zlo, nýbrž někdo třetí? Ne Jan je koná, nýbrž

jakési temné síly neznámého původu, stajené ve vůni a sytosti barevných mlh, jež se převalují s pokolení na pokolení, a podobny stárnoucím čarodějkám, vyprchávací svěžest obnovují vždy novou krví? Či byla to jen výmluva slabého, jež chtěla býti omluvou?

Chtěl tuto myšlenku pronéstí nahlas, ale když popatřil na přítele, klídně na něho zírajícího a na jeho oči, v této chvíli měkké, nenalezl k tomu odvahy. Jeseniův pohled svezl se s Janovy tváře a bloudil po stěnách.

»Poslyš, Jeníku,« pravil teplým hlasem, »snad ti rozumím, ale řekni: Nelze mlh, o nichž mluvíš, prorazit, vyjít z nich a osvobodit se? Snad by to bylo možno, hled, budeme o tom přemýšlet spolu, všechno jde, chce-li člověk. Nevím dnes, ale snad jiným životem, než jaký vedeš, silnou vůlí...«

Veselý s klídným úsměvem zakroutil hlavou.

»Kam jim utečeš? Běží s tebou. Jako bys chtěl předhonit vlastní stín. Nepovažuj je snad za křesťanské výčitky svědomí a hlavně: nedávej se svěsti obrazem! Jsou částí mne, jako má hlava, ruka, srdce, nejsou ani novotvarem, který by bylo lze, nebo třeba operovati, jsou prostě já, miluješ-li mne, miluješ je, zabiješ-li je, zabiješ mne.«

Dlouho mlčeli. Odpoledne plynulo a šedivělo a jeho tichý krok vstříc večeru byl provázen hebkým rytmem zlatých skřínkových hodinek.

«Poprvé bylo mezi námi vysloveno jméno Klára,» pravil měkce Jesenius. «Můžeš mi o ni něco říci?»

«Nemám o ni zpráv. Tvá věřejší jest jediná od těch dob.»

«Vím, ale tak, jinak.»

«Vše, čeho si přeješ. Chceš znáti podrobnosti našeho styku?»

«Ne. Ale řekni... jakým dojmem na tebe působila?»

«Děvčete, které se vrhá z neznámé mi příčiny do zkázy, za jejíž nástroj si vyhlédlo mne. Nepochápal jsem zprvu, proč jsem se k tomu propůjčil. Později jsem ovšem pochopil.»

Zadumaný Jesenius maličko pokyvoval hlavou.

«Jiří,» řekl vřele Jan, «mám ti opakovati, že jsem neměl zdání...»

«Ne, ne!»

«Přece cítím potřebu říci ti to. O ženě, kterou jsi miloval, jsem nevěděl jiného, než že kdysi žila na Újezdě. Netázal jsem se Kláry, zda tam kdy bydlívala, jako jsem se po tom neptal mnoha jiných žen, nenapadlo mne to prostě. Ale, vzpomínáš, Jiří, na předvánoční rozhovor v mém pokojku, kdy jsme poprvé mluvili o tvé lásce? Naléhal jsem na tebe, abys vyslovil její jméno. Marne. Mlčel jsi chvíli, pak odpověděl: *«N e c h c i ! »* Ty vteřiny mlčení byly příliš důležité pro náš

život. A její jméno nebylo jen hluchým zvukem, jak ses domníval. Znal jsem již tehdy Kláru, ač byl ještě čas. Proč jsi nešel? Dnes vím, proč. Mrtvá stála v té chvíli v pokoji a položila ti na ústa dlaň. Ani já jsem ji tenkrát neposířel. Jest lstivá. Ale i příliš ješitná, aby mne pro budoucnost nechala na pochybách, že ne ty, ale ona to byla, která řekla: *«N e c h c i ! »* Hned v příštích minutách mi oznámila, že tu jest. Pamatuješ? O Pavlovi jsme poprvé mluvili. Dotkla se mne a odešla... Ty všem nevěříš.»

«Ne. Ani obrazně ne.»

V té chvíli bylo u předsíně Jeseniova bytu zvoněno.

Přišla paní Mádlová a ohlašovala pana Václava Kaprasu. Byl to autor *«Ratolesti»*.

«Že prosím. Rozsvěťte laskavě, paní Mádlová! Hospodyně otočila knoflíkem elektrického vedení a pokoj se rozzářil ostrým, bílým světlem, před nimž oba přátelé na okamžik přimhouřili oči.

Rozhovory v předvečer a odpoledne prvního jarního dne úplně překlenuly odstup, který dosud zel mezi Jeseniem a Veselým. Jejich přátelství jen zvroucnily.

Věnovali se teď pilně práci a studiu «Ratolesti». Jesenius se vši vážností a těžce, Veselý poněkud lehkomyšlně a s mírně ironickým úsměvem nad autorem, herci i uměním; ale oba s radostným zájmem. Jeseniovi se zdálo, že Jan změnil v posledních týdnech způsob života a že zvažněl. Zanechal nočního hýření, nestýkal se se starými kamarády a nových nevyhledával, nic nebylo slyšet o jeho toulkách. Přítel z toho měl radost.

Ale obrat měl příčinu jinou, než se Jesenius domníval.

Zastavili se v jarní den na nábřeží, nad Vltavou, stříbrně rozblýštěnou paprsky, a Jan řekl:

«Jen ještě klubek nahých lidských těl bych se tu chtěl dočkat!» A když odcházeli, ohlédl se po akátech: «Že jich už nevidím kvěsti, je také škoda.»

«Proč?»

«Tak. Jest na čase zase někam jinam. Nerad tě opustím. Budou-li nás dělit míle, také budeš se mnou, ale... pro něco jiného nerad.» Odmlčel se. A pak pravil s jasným pohledem, v němž byla důvěra a jistota: «Ale jsi silen a nebudeš se jí bát ani pak, víd? A jsi dobrý, nad tebou nebude mítí moci.»

Bylo to poprvé, co tento bod opět dotčen. Ale Jesenius máchl vesele rukou.

«Prosím tě, Jeníku, dej pokoj! A nesentimentál-

niel. Zdá se mi ostatně, že kdybys opravdu chtěl někomu nahnati hrůzy ze svého strašidla, tyhle prsní toniny by k tomu byly nejlepším prosifedkem. A kam by tě ďas nosil?»

«Již to zde všechno na mne padá. Jednoho krásného dne se seberu a půjdu. Loučit se s tebou nebudu. Jaképak loučení? Do pořádku nemám dávat co. Velkých dluhů nemám a jsou-li dloužky, mají mi lidé zase odvádět... a nemám buněk v mozku na tyhle pořádnosti. Co jsi vydal za Boženu Patkovou, ode mne stejně nevezmeš, tak co?!»

«Za Boženu Patkovou jsem nevydal nic,» řekl přísně Jesenius. «Ale poslyš: Nevěřím, že je to tvé pevné rozhodnutí, ale zabýváš-li se opravdu podobnými myšlenkami, nebo chytá-li tě jako cikána na jaře vagabundismus, vzpomeň si, že jsi již dosti stár, abys seděl na jednom místě. Druhé Národní divadlo se ti bude těžko hledat.»

«Bratříčku milý, co je to Národní divadlo? A co je to proti slunci?»

Bylo to jaro, jež působilo na Jana tak neodolitelnou silou. Sklenulo se nad městem modrou oblohou, vpadlo paparsky do ulic a sadů, vířic mizu jejich stromů, a odrazem ode zdi našlo i nejvlhčí kouty dvorků, kde mezi petrolejovými sudy dalo vzkličiti jitrocelovému semeni. V těch dnech připadal Jan skutečně Jeseniovi jako cikán, uzavře-

ný ve zdech okresního vězení, který loká u zamřížovaného okénka první paprsky jara a opíjí se jejich odvyklou silou. Janovo nitro otvíralo se stejně jarem jako země a stejně s ní hltalo slunce, vláhu, vzduch, opojeno rozkoší tohoto pojímání a slepo i hlucho ke všemu ostatnímu.

Jedenkrát na procházce za městem stanul nad černou zemí, vzkypřenou pluhem.

«Oral jsi někdy?» zeptal se. «Já několikrát. Oraná země voní jako roztoužená milenka a vnikati oceli do záhybů jejího těla jest jedna z největších rozkoší. Vzpomínám na původ Titanů. Jen bohům dáno dopítí tuto slast do dna.»

Nastavoval tvář slunci, mhouře oči a rozšířenými chrípěmi ssaje jeho vůni, pohled na rašící pupeny mu zvětšoval zornice, a když uviděl první žluté květy zlatokvětů a čilimníků, bral jejich hrozny do dlaní a nořil v ně hlavu, jako by je chtěl jstí. Byl mlčelivý v té době, nepokoušeje se ani hledatí slov pro jaro, které ho přemáhalo. Také tvář nabyla jiného výrazu: unylého a dravého zároveň.

Někdy toto podivné zrcadlení jara v něm míhlo se plochou, která se jevila Jeseniovi ošklivou a působila na něho trapně.

Seděli kdysi v Královské Oboře pod prolamovaným klenutím lípy, která se rozvíjela bledězelenými pupeny. Oslněnou pěšinou sem kráčelo sedm-

náctileté děvčátko, ještě v krátkých sukničkách, svěží a jarní. Nevidělo obou mužů a když se zastavilo asi deset kroků před nimi a pozdvihlo obě paže, aby si upravilo jehlici na slaměném kloboučku s kvítem, narysoval pohyb v lehké halence pevné tvary panenských ňader. Jan se do dívky vpil očima.

«Jaj!» vybuchl nadšeně. «To jsou sladké kozičky!»

Snad nebyla slova míněna tak hrubě dotěrně, jak vyzněla. Dívka zůstala jako oštěpem k zemi přibitá. Ručky od kloboučku klesly a tváře jí zrudly horkou červení. Jeseniovi bylo, jako by ho byl někdo ve tvář uhodil; uražen obrátil se zlým pohledem na přítele. Ale ten zde seděl s tělem v před nachýleným, s nevinným úsměvem dítěte, které nechápe, že něco provedlo, a hleděl na holčičku.

Pozdvíhla pomněnkové oči a utkvěla jimi na okamžik na Janově tváři.

«Pane Veselý!» zašeptala.

Byl v tom stud i výčitka, ale nebylo hněvu. A Jesenius užasl, co se vše tomuto chlapci pouští a zastyděl se, že je dívka zná.

Jan jako by se byl teprve nyní vzpamatoval. Vyskočil, spěchal k děvčátku a vzal je za obě ruce.

«Panenko hezoučká! Nehněvejte se na mne! Jsem již takový bláznivý herec, prosím vás, ne-

hněvejte se na mne! Jste tak milá, tak miloučká! Jak vás mám odprosit? Vy mne znáte? Chodívate do divadla? Ach, hleďte, dnes večer hraju a mám tam tak pěkné místo o květech a o lásce. Přijďte! Budu je říkat jen vám, již nikomu jinému z celého divadla, jen vám. Vezměte ode mne tenhle lístek, je docela hezký, v druhé řadě křesel, prošim vás, přijměte jej, abyste mi dokázala, že se nehneváte. A jen vám, jen vám budu dnes hrát na usmířenou.»

Přívalem slov a pohledů omámená hořčička lístek vzala a odešla nejistými kroky, zardělá a se sklopenýma očima.

»Nu víš?!« potřásal v rozmrzelém údivu Jesenius hlavou. »Pani Skřivanová má pravdu: Tobě se odpouští příliš mnoho!«

»No, strýčínku!« usmíval se rozpačitě Jan a byl také červený.

A téhož dne večer, kdy jarní slunce bylo vystřídáno jasnem elektrických žárovek a pučící listí zelení kulis, ve chvíli, kdy herec dořikával místo o květech a lásce, vynášeli dva sluhové v šerém hledišti z druhé řady křesel omdlené mladičké děvčátko. Divadlem prolétla vlna leknutí a zvědavosti a byla uklidněna napomínavým sykotem.

Po výstupu setkal se Jan s Jeseniem za kulisami. Janova tvář byla zle zamračená, jeho hustá

obočí se spojila v jednu chvějící se čáru a v očích planuly ošklivé, zelené ohně.

»Viděl jsi ji, bestii?« zasyčel nenávislně. Jesenius máchl odmítavě rukou, ale neubráníl se, aby mu lehký mráz nepřeběhl po zádech.

Po této příhodě se oba několik dnů neviděli. Setkali se poprvé na dopolední zkoušce »Ratolesti«. Jesenia překvapilo, s jakou nechutí Jan hrál a jak lhostejně říkal svůj monolog o zemi Beránkově; až se tím oči autorovy naplnily smutným údivem. A po práci, když oba vyšli do jasného poledne, řekl Veselý:

»Bratříčku, tu »Lískovku« již opravdu nedohraju. Půjdu.« Na Lískovku si herci překřtili »Ratolesti«.

Jesenius se rozzlobil:

»Věř mi, přijdu a sbiju tě jako malého chlapce!« Jan se smál.

Ale ke konci dubna, když se město rozzářilo záplavou zeleně a poupata se rozvíjela, Jan z Prahy zmizel opravdu. Jednoho dopoledne přinesl veřejný posluha Jeseniovi do bytu lístek, na němž bylo tužkou načrtnuto jen několik slov: »Buď zdrav! Odjždím. Budu ti brzy psát. Vzpomeň si někdy na mne! Tvůj Jan.«

Jesenius nechtěl uvěřiti ani zraku. Spěchal do Janova bytu, aby se tam nic nedověděl.

Vrasčítá babička bytná pleskla se jen do dlani a zavrtěla hlavou:

«Nic nevím, vašnosti, myslila jsem, že oni budou něco vědět. Nechal mi tu všechno, jak to tu vidějí a jenom kartičku, že musí na rychlo odjet. Když jsem se vrátila z trhu, tak jsem ji našla. Bože, to mi je líto, byl to takový hodný pán!»

Jesenius stál uprostřed nehostinného pokoje s vybledlým malováním a s fotografiemi cizích, vyjevených tváří na stěnách. Kolem bylo vše v nepořádku, neustlaná postel, papíry, knihy, části oděvu, jak byl byt na rychlo opuštěn. Oknem sem vnikal pruh poledního slunce a v něm vířil a kolotal jemný prach. Jesenius posud neviděl Janova pokoje v plném denním světle. Jako na spáleništi zde stál. A spáleniště působí druhého jitra v bílém osvětlení truchlivěji než za noci, dokud ještě plane rudý oheň. Pažářiště vydechují přiboudlý zápach.

«Nechal vše v pořádku? Nebo s ním máte ještě nějaké účtování?»

«I, to jsou maličkosti! Ten nikomu neublížil. A podívají se, co mi toho tu nechal. Je to přece napsáno. Nebo si to někdo vezme?»

«Ne. Jen jeho papíry mi dovoluje prohlédnout.»

«A to si jen prohlédnout!»

Nic v nich nebylo. Prázdné listy, noviny, staré divadelní programy, obálky s Janovou adresou, několik nevázaných knížek, jaké se namátkou le-

pují k večernímu ukrácení chvíle. V otevřených kamnech se černaly vrstvy spáleného papíru a kousky troudu vypadly na zemi.

Tak tedy opouštěl Prahu, zanechávaje po sobě jen poušť!

Když Jesenius odcházel, obrátil se ještě jedenkrát dlouhým pohledem po jizbě, kterou kdysi obýval Jan.

Jiří Jesenius osaměl.

Samota, kterou kdysi miloval, vzala na se skleslý postoj osamělosti a obklopila ho prázdnotou, již nedovedla vyplnit ani práce. Chce se lidského tepla a není-li ho, studí práce pod rukama, potlesk jest bezobsažným hlukem a umění pouhým pojmem. Důvěrných přátel nemíval a srdečných styků, které kdysi pěstoval, vzdal se za posledního půl roku nadobro. Ze styků s kolegy číselá cizota. V jeho přítomnosti bývalo v divadle licho a rozhovorené hloučky umlkaly, když se blížil. Nebylo ani přímých úsměšků a narázek, jež by chtěly bodnouti a rozdráždit, nelá'o se Veselému, který svazek s Národním divadlem přerušil tak ošklivě. Tak poušť Janem opuštěného pokojíku stala se symbolem Jeseniova života.

Toužil, aby již přijeli architektovi Šupichovi, neboť byli jediní, k nimž se snad ještě mohl vrátiti. Mnoho na ně myslil. Když vycházel

schody ke svému bytu, vždy si přál, aby našel dopis, nebo alespoň listek. Ale bývaly řídké. Architektovi odjeli z Itálie na jihofrancouzské pobřeží, podívají se do Paříže, kde chtějí vyhledat i doktora Samka, a pak se vrátí přes Švýcarsko domů. Sledoval je na jejich cestách a počítal, odkud jak dlouho asi jde listek do Prahy. Toužil po zprávičce o Kláře.

Klárkou se teď zabýval mnoho. Byla hlavním obsahem jeho myšlenek při osamělých potulkách jarní Prahou a při vyseidávání za domácím stolem. Jeho sny byly rozděleny mezi Jana a Ji. První prudká horečka ze zranění pominula, ale tato vleklá, tupá bolest jizvy, o níž nebylo možno nikdy říci, že sebou nezatrhá v příští chvíli, byla stejně zlá. K bolesti přidružil se i strach. Kde byla Klára a co se s ní dalo? To byla těžká myšlenka; tím mučivější, že odpověď na ni mohla se dostavit každou hodinou, a taky nikdy. Vzpamatuje se Klára? Nezhynie? Ne h y n e? Ano, o to v první řadě šlo, nezhynie-li, a jestli ano, je-li někdo na blízku, kdo by jí podal pomocnou ruku a doušek vody. On, Jiří Jesenius, jediný člověk, který věděl o jejím utrpení, byl odsouzen k nečinnosti. Již dříve, po radostném italském listě Šupichových, psal do Drážďan známému herci a prosil ho, aby se poptal na konsulatě, nebo kde uzná za dobré. Odpověď po dlouhém čekání přišla: Klára

Brožková byla v lednu se společností Kollertovou v Greifenhagen, ale, jak pisatel zjistil, družinu již opustila. Jesenius psal do Německa ještě dvakrát a na různé adresy, ale odpovědi přicházely stejně neuspokojivé; kočovné společnosti mění příliš často místa. Nezbyvalo, než čekat. Snad až se architektovi vrátí! Snad!

Greifenhagen?! Kde to bylo? Hledal v atlase. Našel na mapě Německa malinkou tečku, která se mu však na věky vryla v paměť, místočko, k němuž se znova vracel; byloť přece jen prvním pevným bodem v jeho tápání, bodem, z něhož bude moci jednou vyjít. Vypátrá Kláru. Rozhodl se strávití příští divadelní prázdniny v Německu, a najde ji! Za večerů, kdy sám sedí v osvětleném pokoji s hlavou schýlenou v zad na opěradlo pohovky a s očima vzhůru upřenýma, když staré skřínkové hodinky jdou svým moudrým chodem a předměty se rozplývají, vidí jasně tu scénu: Bude to v kterémsi severoněmeckém městečku, malém a přísně pořádném, se širokými, dlážděnými ulicemi a mladým stromořadím, s domky čistě obílenými, jež mají rudé cihlové obruby kolem oken. Bude přecházeti podél jednoho z těchto stavení a ona, nic netušící, vyjde ven, krásná a jasná, se svazky not pod paží. Vstoupí jí v ústřety. Již z daleka jí podá pravici a řekne: »Kláro!« A jeho oči zaprosí: »Kláro!«

Bude to tak? Nezahyne? Nehyne?

Když v takových chvílích vcházela paní Mádlová do pokoje, kladla si na ústa prst a říkala s uctivou komikou: »Ó, náš pán studuje nějakou moc a moc smutnou roli. To musíme být tiše.« A pošukavši, odcházela opět po špičkách do kuchyně.

Jesenius byl sám.

Od Jana zprávy občas docházely; nejprve z Tyrol, pak ze Švýcarska, krátké pozdravy na pohlednicích a vzpomínky s udáním místa pobytu, a Jesenius je četl a odkládal s pocitem smutku, který odmítáme. A bylo ticho a prázdno.

První lidé, s nimiž na chvíli poseděl, byli manželé Patkovi.

Psalo se tehdy mnoho o mimických výkonech berlínského herce Bassermanna v jakémsi kinovém dramatu, a když se film dostal do Prahy, přinutil se Jesenius, ne ze zájmu, jen z domnělé povinnosti, vyjít ze své poustky a navštívit jednoho odpůldne biograf. Poněvadž toho večera vystupoval, nechtělo se mu již po kinovém představení domů a stavěl se pojiště u uzenáře.

Zastihl tam napovědu »Uranie« Patku, manžela Boženina. Ten se zdvihl od jednoho stolu přeplněné místnosti a spěchal k herci.

»Uctivá poklona! Mistře, srdečně vám děkuji, nikdy vám toho nezapomenou...«

»Není zač, pane Patko,« pferušil rychle Jesenius napovědovy díky. »Jak se vede paní Patkové?«

»Děkuji, už zcela dobře. Za chvíli ji čekám. Smlítli jsme se. Dovolíte, abych si sem přenesl tu krkovičku?«

»Prosím.«

Patka si přenesl k Jeseniovu stolu večeři a sklenici piva a dal se ihned do jídla. A zatím co jeho dásně pod strniskem necholených tváří živoce pracovaly, černé zuby žvýkaly a velký ohryzek jezdil po hubeném krku, napověda vykládal:

»Nikdy vám toho dobrodiní nezapomeneme, mistře. Vždyť se konec konců přece jen milujeme a nemůžeme býti bez sebe. Bylo to tragické, mistře! Opustit muže, rodinu, děti!« Patka zapil jakési pšiliš tučné sousto a otíral si dlaní ústa. »Stávají se takové věci, žít se musí, toalety a klobouky také musí být, žena vystoupí párkrát v stejných šatech a o zkoušce tu již máme pana ředitele: 'Hezky to hrajete, milostpani' — napověda karikoval ne zle ředitele Grüna — »ale, což, nějaké nové šatečky brzy uvidíme? Miluji krásné šatečky.' Kde se to má krást, ne? Ona mi to nikdy neudělala, já jen povídám: Kdyby! Ale tohle? Pro nic za nic muže a děti opouštět? Psi!« volal na sklepníci, spěchající kolem s náruči talířů. »Ještě jedno pivo! A tři taliány s křenem!

Hezky tučné!» Obrátil se opět k Jeseniovi: »Tady se dobře jí. V úterý tu mívají špekové knedlíky. Výtečné. To se jedncu stavte, mistře! Vždyť je to přímo zločin, vyložená nemorálnost, co provedla a nedovedu si to vysvětlit jinak, než počátkem té duševní choroby. Jít za reprezentační dámu do noční vinárny, taková umělkyně jako má žena! A Holinka byla na koni. Říkají, že šla za sklepnicí, ale to není pravda. Stálo to moc práce, než ji ředitel zase přijal. „Neangážuji kelnerek,“ povídal. Desítku měsíčně jí strhl. To máme památku po panu Veselém.«

Patka mluvil ještě mnoho o ženě, sobě, herečce Holinové a řediteli Grünovi. Jesenius již neposlouchal, hleděl bez účasti do hrubě bezvýrazného obličejě napovědova a soustředil posléze pozornost na jeho pohybujícím se ohryzku, tak mohutném, že když se zastavil nahoře, byl téměř stejně velký s bradou. Teď Jeseniovi nepřípadala událost s Boženou Patkovou tak neobyčejnou a tragickou, jako když se o ní doslechl poprvé a když o ní přemýšlel. Bylo již osudem lidí a věcí, kterých se dotkl Jan, že měli různá osvětlení a za střízlivého dne jevíli jinou hru barev a linií, než když na ně svůj stín vrhal on. Co mu bylo do Boženy Patkové? Veselý měl pravdu.

»Á! Tady jsou!« zvolal náhle napověda. »Pojď, pojď, zrovna mistroví povídám.«

Přicházela Božena Patková. Nevelká žena s hereckou elegancí oděvu i pohybů a nápadně rusými vlasy. Za ruku vedla asi osmiletou, hubenou holčičku v červeném kabátku. Herečka přistoupila k Jeseniovi a podala mu ruku:

»Děkuji vám srdečně. Teprve později a čirou náhodou jsem se dověděla, že jste to byl vy.«

Nezazněl dosti sympaticky tento tón; jako by byl z jeviště vyšel. Jesenius odmítl i její dík.

Matka s dcerkou usedly a obrátily se k otci. Jesenius měl příležitost pozorovati Boženinu tvář. A činil to, podivně jí upoután. Měla černé, bodavé oči. Obličej byl silně napudrován, úzké rty potřeny karminem a vlasy uměle odbarveny; poznalo se to u kořenů dorůstajících vlasů, kde prorážela původní tmavost. Taková všední herečká tvář to byla, hezká, ale bez osobitého výrazu, jen tvárná, jako měkký vosk. Znal dobře tyto voskové obličejě, zvlňující se a vrásníci teprve pod dotekem cizích myšlenek a citů, které přes to, že opět pečlivě shlazeny a urovnány, přece všechny zanechaly v lici otisky. Byla to tvář většiny herců a patrně také jeho vlastní. Neměla jí jen stará paní Kalmanová, milá stařenka s dospělými vnuky a šedivými dětmi, která již špatně hrála a vždy jen sebe. Ani Jan jí neměl. Také jeho obličej byl tvárný, ale ve všech pohybech, i když se vzájemně bily, zůstával jeho a otisků cizích palců v něm

nebylo. Jesenius hleděl na herečku. Milenku přítelovu! Viděl ji poprvé, vlastně viděl ji takto poprvé. Janova milenka! Poprvé se před ním zjevil tento pojem, jako by náhle z daleka přišlý byl vstoupil do místnosti s hlučícími lidmi, s cinkotem talířů a zápachem jídel. Tak tedy vypadají Janovy milenky?! Tedy jiná žena, než s jakými se denně stýkal, ne ta, která sem prve přišla s červeným děvčátkem. A její ruce se mu zdály jinými a vláčné pohyby krku nezvyklými a podivným rytmem jejich ňader pod měkkostí šatu. Místnost se před Jeseniem rozplynula v ozářenou mlhu a on viděl jen Boženin plastilinový obličej s rusými vlasy, karminovými rty a herecky prohaným pohledem černých očí.

»Pane Jesenie...« pohnuly se nyní tyto rty a Jesenius prozřel.

Viděl teprve teď, že zde napovědy není a děvčátko v červeném pláštiku že sebou vrtí na židli.

»Pane Jesenie,« pravila mírně, »nevím, co vám Patka vypravoval, ale lhala bych, kdybych řekla, že mi Veselý ublížil... To já sama!« Odmlčela se po tomto měkkém slově a sklopenýma očima se zahleděla stranou. Ale náhle na Jesenia pohlédla z přímá. Vbodla do něho své černé oči. A ty zašlehly temným plamenem. »Zase bych to udělala!« Zašeptala to, ale byl to divoký výkřik touhy, nez-krotné touhy bez hranic. To nebyla herečka. Tak

vykřikují pražské pepice v letních nocích, kam vyšly se svými milenci z dusna předměstských tančiren.

Jeseniovy zornice se rozšířily. Takový mají tedy hlas Janovy milenky!

Mezi stoly se sem proplétal Boženin muž, přinášející rodině talíře s jídlem a sklenice s pivem. Usmíval se černými zuby a také ženiny oči nabýly prohaně upřímného výrazu. Ale v uších Jeseniových dozníval její výkřik.

Rozloučili se a Jesenius odešel do divadla odebrát úlohu.

Té noci špatně spal.

Několik dnů na to dostal od Jana psaní. Bylo datováno v Curychu a byl to první obšírnější list, který ho došel. Roztrhl nedočkavě obálku a když spatřil čtyři strany velkého formátu, pokryté nevelkým, hrotitým písmem Janovým, usedl do pohovky, aby v klidu mohl čísti.

»Jiří Jesenie! Stýská se mi po Tobě. Teprv teď vidím určitě — a vylíčím ti jednou zelené alpské údolí, kde se mi to poznání poprvé zjevilo — že my dva jsme vlastně jediným člověkem. Nikdy dvě lidské dlaně nezapadaly do sebe tak přesně jako naše, nikdy dvě dvojice očí nedoplňovaly se tak krásně, nikdy dva úsměvy, tvůj moudrý a ke všemu shovívavý s mým vášnivým (v »dobrém« i »zlém« smyslu slova) netvořily jediný tak čistě

lidský. Nerad bych, abys někdy pocítoval s tak ostrou bolestí, jako já nyní, že jsme na vždy patřili k sobě a nikdy se neměli rozejít. Ale vstoupilo mezi nás *O n o*. Ono, pro něž jsem si již našel výraz a pro co i Ty jedenkrát najdeš své slovo. Nebylo vyhnutí a Ty, moudřejší polovina mé bytosti, marně ses snažil zaplašit »je« jako dobrá máma a vymyslel sis dojemný všelék: udělati ze mne pořádného člověka. Ale věděl jsi, že, kdybych se byl řídil tvým receptem, byl bys mne — svoji karikaturu — nenáviděl stejně, jako já Tebe, kdyby ses byl Ty připodobnil mně. Ale vše je to tam! Stýská se mi, brachu. Miloval jsem Tě. Našel jsem v Tobě na okamžik pevný bod, kus lidského tepla, kus vlasti. Kdybych byl spisovatelem, psal bych knihu o přátelství. Po lásce k Bohu jest nejkrásnějším projevem lidské schopnosti milovati, jest jedním z nejryzejších citů, tedy i z nejradostnějších. Právě proto, že se dovedlo odpoutati ode všeho tělesného. Není v něm touhy ani zklamání, stisk přátelských pravic neznamená žádost, která zmizí vyplněním, nýbrž radost trvání. Možno brát bez závazků, možno odmítat bez urážky. Voda a chléb, k nimž se vždy vracíme. Děkuji Ti za ně, Jiří Jesenie . . . Jsem v Curychu a špinavá hospoda »U královny anglické« jest mým prvním slušným noclehem při řádném osvětlení a s možností dostati papír, kalamáf a pero.

Proto ti piši . . . » Veselý ličil cesty po rakouských Alpách a Švýcarsku, psal o krajinách, městech, lidech, vzpomínal na Prahu, prosté, ale s teplem lásky, která jako vždy přibližovala Jeseniovi vše, čeho se kdy dotkly ruce či oči Janovy. Činil také plány pro budoucnost. »Piš mi: J. V., poste restante Bern. Máš-li zbytečných 200 K., půjč mi je. Ale milý Pán Bůh i bez nich své poutničky uživí. V Tyrolích jsem cestoval s jedním sladovníckým. Navrátil se jmenoval, a tam nás živil Pán Bůh katolický. Živil nás dobře a my jsme mu denně děkovali. Alpští sedláci jsou zbožný lid, pamatují na svého Boha, dávají hojně do kostelních pokladnic, často i zlatníky tam najdeš, a Navrátil je uměl tak znamenitě vytahovat dřívkem namočeným v lepu. Podívám se pěšky po jižní Francii a z Marseille pojedu do Ameriky. Budu zase starý tramp Wessely (čti: Ueslej!). Amerika, bratříčku milý, volná, široká země, rovná prerie s přeširokým nebem, kde se tak krásně zapomíná, co jest maličerně lidského! Na cestu v mezpalubí mám, ale ne více a nerad bych se teď dával na delší dobu najímat na práci, chce se mi ještě opíjet se sluncem a vykřikovat po lesích, putovat po jarních vsích s noclehy ve stozích a senicích. Půjč! Snad ještě někdy odvedu.«

Jesenius odepsal ještě téhož dne. Peníze poslal.